

KULTÚRA

ROČNÍK XXIV. – č. 17

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

20. OKTÓBRA 2021

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRÍŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: teodor.krizka@gmail.com • Cena 1,90 €

Kresba: Andrej Mišánek

Predseda Svetového kongresu Slovákov Štefan B. Roman často zdôrazňoval, že Slováci sú najizolovanejší národ v celej Európe, pretože ich od ostatného sveta nedelí iba železná opona, ale aj opona pražská, teda bariéra centralistického československého štátu, a preto jednou z najdôležitejších úloh Kongresu je prekonať túto izoláciu a Slovensko vrátiť na politickú i mentálnu mapu Európy. Nebolo náhodné, že prvý oficiálny dokument formujúceho sa Svetového kongresu Slovákov, Deklarácia, prijatá na prípravnom Generálnom zhromaždení SKS v New Yorku v júni 1970, vyhlásila slovenskú otázku za medzinárodnú.

Najpodstatnejšou príčinou tejto izolácie Slovenska bola skutočnosť, že v roku 1945 bolo v rozpore s programovými vyjadreniami Spojencov ako Atlantická charta či Charta OSN bez možnosti vyjadriť svoju vôľu opätovne začlenené do obnoveného československého štátu, a tak v medzinárodnom politickom kontexte prestalo existovať.

Európske veľmoci i susedia Slovenska síce aj po roku 1945 ešte nejaký čas vnímali Slovensko ako potenciálne polosamostatnú entitu a udržiavali v Bratislave svoje diplomatické zastupiteľstvá, ktoré mali formálne iba status (generálnych) konzulátov, obstarávali však aj politickú agendu. V rokoch 1949-1951 boli však všetky západné zastupiteľstvá v Bratislave s výnimkou rakúskeho zlikvidované a Bratislavu

opustili aj západné kultúrne inštitúty a tlačoví korešpondenti. Bol to dôsledok politicko-ideologického nepriateľstva komunistického režimu voči Západu, ale predovšetkým centralistického tlaku československého štátu, ktorý si neprial, aby malo Slovensko priamy styk s vonkajším svetom, pred ktorým bolo v niektorých fázach doslova uzatvorené, takže ani v Prahe sídliači diplomati sa tam nedostali. Chargé d'affaires apoštolskej intemunciatúry Gennaro Verolino bol počas svojej cesty po Slovensku koncom júna 1949 v rozpore s medzinárodným právom policajne zadržaný a po návrate do Prahy vykázaný z Československa. V diplomatickej nóte sa mu explicitne vyčítalo, že navštívil Slovensko. V roku 1950 bol v Bratislave na ulici zatknutý a na dlhoročné väzenie odsúdený zamestnanec rakúskeho konzulátu Karl Rajnoch, ktorý ob-

EMÍLIA HRABOVEC

starával spojenie medzi slovenskými katolíckymi kruhmi a Viedňou resp. Rímom a v spolupráci s jezuitmi a tichým vedomím biskupa Buzalkuzorganizoval tajnú anketu podľa Gallupovej metódy o politických postojoch Slovenska, ktorej výsledok potvrdil túžbu všetkých vrstiev slovenského národa po obnove nezávislosti.

Otváranie slovenskej otázky v kontaktoch so západným zahraničím považoval komunistický režim aj vo vzťahu k vlastnému obyvateľstvu za jeden z najťažších zločinov. Za niekoľko lístkov slovenskému vysielaniu Rádia Rím a memorandum, zaslané riadnou poštou západným veľvyslanectvám v Prahe žiadajúce uznanie Slovenskej národnej rady v zahraničí za predstaviteľku slovenského národa, bol Ivan Štelcer v roku 1955 odsúdený na doživotie a iba o vlas unikol trestu smrti.

Slovenská otázka...

V situácii, keď národ bez štátu i politickej slobody pre svet neexistoval, mohlo v jeho mene slobodne hovoriť a dožadovať sa preň politických práv iba slovenské zahraničie: slovenskí starousadlíci v USA a Kanade, opierajúci sa o silné fraternalistické organizácie s istým vnútroamerickým politickým vplyvom, a predovšetkým slovenský politický exil, ktorý sa organizačne a programovo sformoval v rokoch 1945-1948a ktorý bol síce v dôsledku istých vnútorných najmä taktických rozností do roku 1960 rozštiepený na dve hlavné organizácie, Slovenský oslobodzovací výbor a Slovenskú národnú radu v zahraničí, programovo však zdieľal spoločný zásadný cieľ: oslobodenie Slovenska spod komunizmu a českej dominancie a vytvorenie nezávislého slovenského štátu postaveného na demokratickom a kresťanskom základe a integrovaného ako rovnoprávneho partnera do zjednocujúcej sa Európy.

Kým ostatné národné exily s výnimkou chorvátskeho teda bojovali iba proti komunistickému režimu, musel slovenský exil sledovať dvojité cieľ a popri zápase proti komunizmu viesť i zápas za znovuzískanie vlastnej štátnosti, ktorý predpokladal nielen pád režimu, ale aj prekreslenie politickej mapy stredovýchodnej Európy, ako sa vytvorila v roku 1945.

(Pokračovanie na 3. strane)

Matica slovenská sa dlhodobo nachádza v hlbokoj kríze, ktorá ohrozuje existenciu našej najstaršej celonárodnej ustanovizne. Stráca spoločenský aj morálny kredit. Od jej oživotvorenia v roku 1919 tvorili Maticu slovenskú dve základné zložky: inštitučná a spolková časť. Hlavné úlohy Maticy slovenskej v oblasti vedy, kultúry a spoločenského života plnila inštitučná časť (ústavy a odborné pracoviská) a spolková časť (miestne odbory) bola nápomocná inštitučnej časti pri plnení jej úloh. Zákon NR SR č. 68/1997 Z.z. o Matici slovenskej umelým spôsobom „zlúčil“ inštitučnú časť so spolkovou a rokmi osvedčený správcofský systém bol nahradený predsedníckym systémom. V rozpore s maticnou tradíciou sa volený predseda Maticy slovenskej stal nie-

len jej štatutárnym orgánom, ale aj jej dobre plateným zamestnancom. V Matici slovenskej boli vždy volené funkcie vykonávané bez nároku na plat a honorár. Na dobrovoľnej práci „na národa roli dedičnej“ stálo maticné hnutie od svojho založenia.

Po prijatí kontroverzného zákona NR SR o Matici slovenskej č. 68/1997 Z.z. nastúpil v Matici slovenskej trend totálnej koncentrácie moci v rukách jej predsedu, ktorý v súčasnosti dosahuje svoj vrchol.

Predseda Maticy slovenskej so svojou suitou suverénne rozhoduje nielen o smerovaní Maticy slovenskej, ale aj o jej finančných a personálnych otázkach. Ignoruje pritom nielen právnú subjektivitu ústavov, vedeckých a záujmových odborov, ale aj volené orgány (výbor Maticy slovenskej, Dozorný výbor Maticy slovenskej). Maticná demokracia, na ktorú sme kedysi boli hrdí, sa zmenila na systém osobnej moci, na totalitu.

Štát prispieva na plnenie úloh Maticy slovenskej nemalými finančnými prostriedkami. Súčasná vedenie Maticeneinformuje maticiarov a ani verejnosť ako nakladá s finančnými prostriedkami daňových poplatníkov. Pritom je evidentné, že Matica slovenská si neplní úlohy, ktoré jej vyplývajú zo zákona. A navyše, v rozpore so zákonom o Matici slovenskej boli z personálne zdecimovaných vedeckých a odborných pracovísk, ktoré v súčasnosti absolútne nie sú schopné vyvíjať činnosť, presunuté mzdové prostriedky na platy volených funkcionárov. Toto je hlavným dôvodom, prečo Matica slovenská nie je v súčasnosti schopná plniť úlohy, ktoré jej ukladá štát a na plnenie ktorých dostáva od štátu financie. Maticná tlačiareň Neografia, a. s.,

v Martine, ktorá sa mala stať jedným z hlavných zdrojov financovania maticných aktivít, sa stala zdrojom príjmov pre volených funkcionárov a v súčasnosti je v dlhodobej strate.

Bývalý predseda Maticy slovenskej Jozef Markuš vytvoril deštruktívny prvok v maticnej organizačnej štruktúre v podobe takzvanej Mladej Maticy, ktorá, na rozdiel od iných vedeckých a záujmových odborov si ako jediná buduje vlastnú, paralelnú, tieňovú štruktúru odborov po celom Slovensku, a to s vlastnou právnou subjektivitou. Čo je skutočne unikátne! V členskom hnutí takto vznikol deštruktívny duálny systém, ktorý umožnil tzv. Mladej Matici zmocniť sa jej vedenia. Bývalí a súčasní členovia tzv. Mladej Maticy nesú hlavný podiel viny na rozvrate Maticy slovenskej. Kedysi všeobecne vážena celonárodná inštitúcia – jednota milovníkov slovenského života – sa v súčasnosti zmenila na jednotku milovníkov maticných peňazí. Valné zhromaždenia Maticy slovenskej, ktoré boli kedysi festivalmi kultúry a kultúrnosti, sa stali arénou zápasov o moc, o funkcie a finančné príjmy.

Hlbokú krízu v Matici slovenskej treba neodkladne riešiť. Jediným východiskom je prijať nový zákon Národnej rady Slovenskej republiky

o Matici slovenskej, ktorý jasne vymedzí kompetencie a úlohy inštitučnej zložky (ústavy a odborné pracoviská) a spolkového hnutia a definitívne ukončí hanebnú éru platených volených funkcionárov.

Matica slovenská je potrebná aj v 21. storočí. Jej úloha pri rozvoji a ochrane slovenskej kultúry, slovenského jazyka, slovenského kultúrneho dedičstva doma a v zahraničí je jedinečná a nenahraditeľná.

V Bratislave 6. októbra 2021

PhDr. CLAUDE BALÁŽ
bývalý riaditeľ

Ústavu pre zahraničných Slovákov Maticy slovenskej bývalý riaditeľ Krajanského múzea Maticy slovenskej

PhDr. JÁN BOBÁK, CSc.
bývalý riaditeľ

Slovenského historického ústavu Maticy slovenskej

Mgr. STANISLAV HRIC
Miestny odbor MS
Bratislava-Dúbravka

Doc. PhDr. IVAN MRVA, CSc.
predseda Historického odboru Maticy slovenskej

Mgr. PETER KOZOLKA
podpredseda prezídia Maticy slovenskej

Ing. VILIAM OBERHAUSER, CSc.
podpredseda
Krajskej rady MS v Trnave

PhDr. MARTIN BODIS, PhD.
člen Maticy slovenskej

INGRID LUKÁČOVÁ

Slovo, si krásne

Ľudia ako vlaky
vezú svoje slová,
od duchovných nížin
akoby cez Vezuv
až na Strechu sveta
Slovo sa do nich schová.

Slovo, si krásne,
si radosť,
máš v duši
svoje tiché miesto,
ľudia ako vlaky
vezú ťa
cez stanice svedomia
akoby cez dušu
až na Večný život.
Ako na skúšku.

Cestou - necestou

Láka ma svetlo ulice,
blúdím v myšlienkových dierach,
javí sa cesta bez cieľa.

Slovo má svoju diaľnicu,
povedľa nej láska steká,
z jej trasy sa stáva rieka.

Slovo sa delí

Keď sa hmla premieňa
na slnečný dvor,
vtedy nám nebo píše príhovor
a blednú nočné príšery.
Slovo sa s ľudmi delí o Svetlo,
čo vyťahuje v duši
všetky rolety,
nech sa v nás pokoj rozsvieti.
- tak volá Láska na všetkých
a na všetko ako na deti.

Prosba k priaznivcom Kultúry

Najľahšia forma podpory nášho časopisu je predplatné,
z ktorého príjem je pre nás len o málo väčší
ako zo stánkového predaja.

Predplatiť Kultúru si môžete jednoducho
na e-maile: Ganisinova.Renata@slposta.sk

Nepoľavujte v ušľachtilom úsilí,
prispejte na číslo účtu Kultúry
v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK69090000000000170427664

(Pokračovanie z 1. strany)

Takýto program bol uskutočniteľný iba za predpokladu, že sa preň vytvoria priaznivé medzinárodno-politické podmienky a že si ho osvoja rozhodujúci západní politickí hráči ako program, ktorý vyhovuje ich vlastným záujmom. Tak ako za prvej svetovej vojny, keď Dohodové mocnosti akceptovali vytvorenie nástupníckych štátov nie preto, lebo túžili oslobodiť malé národy, ale preto, lebo v istom momente vojensko-politického vývoja nadobudli presvedčenie, že odstránenie habsburskej monarchie a nové politické usporiadanie európskeho priestoru medzi Nemeckom a Ruskom je v ich národnom politickom a bezpečnostnom záujme. Po druhej svetovej vojne však kľúčové západné štáty napriek zostrujúcej sa medzinárodnej situácii zotrvali na platforme politického statu quo ani v najradikálnejšej fáze studenej vojny v päťdesiatych rokoch, charakterizovanej ofenzívnou doktrínou roll back, teda zatlačovania komunistického vplyvu, neprestali rešpektovať ani rozdelenie kontinentu do dvoch blokov, ani existenciu Československa, s ktorým udržiavali diplomatické vzťahy i čulú ekonomickú výmenu, ktorú považovali za užitočnú pre povojnovú rekonštrukciu vlastných ekonomík. Existenciu slovenskej otázky si síce vďaka historickým udalostiam rokov 30tych a 40tych uvedomovali, idea slovenskej štátnosti však pre nich zostala naďalej nesamozrejmá a politická váha Slovenska zanedbateľná, takže ho vnímali nie ako politický subjekt, ktorý by mal hrať rolu v ich politickom plánovaní, ale spravidla iba ako strategický priestor, zaujímavý nanajvýš z hľadiska logiky studenej vojny a geopolitických záujmov.

Manévrovací priestor slovenskej politiky v zahraničí limitovali aj tlaky a intervencie československého štátu, ktorý považoval slovenský exil za svojho najväčšieho politického i ideologického nepriateľa a internacionalizáciu slovenskej otázky za ohrozenie vlastnej existencie. Praha preto investovala obrovské prostriedky nielen na to, aby prostredníctvom hustej siete agentov sledovala, vnútorne rozkladala a nezriedka aj fyzicky likvidovala slovenskú emigráciu, ale aby s pomocou široko rozvetvenej propagandistickej mašinérie, spriazneného akademického a mediálneho prostredia a dvoch silných západných komunistických strán slovenskú otázku ako takú pred zahraničím politicky a morálne kompromitovala a rezignáciu na jej čo i len nepriamu podporu podmieňovala politické či ekonomické rokovania s Prahou, o ktoré mal Západ záujem. Keď začiatkom šesťdesiatych rokov vznikol Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme, talianske ministerstvo vnútra, aby sa vyhlo konfliktu s Prahou, mu udelilo štátne schválenie iba pod názvom Ústav sv. Cyrila a Metoda.

Ďalším faktorom, ktorý limitoval manévrovací priestor slovenskej politiky v exile a ovplyvňoval postoje západného prostredia k slovenskej otázke, bol český – alebo ako sa sám nazýval „československý“ – pofebruárový exil, ktorý svoj hlavný politický cieľ videl v zabezpečení trvalého prežitia unitárneho

Slovenská otázka

v medzinárodnopolitických súvislostiach od konca druhej svetovej vojny po založenie Svetového kongresu Slovákov

Československa a v boji proti „slovenskému separatizmu“. Výkonný výbor Rady svobodného Československa to 28. septembra 1952 vyjadril slovami: „Boj proti komunizmu a psychologická válka je cieľom NCFE [National Committee for free Europe, ktorý Radu financoval, EH], ale Radě je tento boj pouze prostředkem. Cílem Rady je obnova československé státní samostatnosti i proti separatismu.“ V tomto duchu RSČ zaplavovala západné ministerstvá a členov parlamentov intervenciami a memorandami, ktoré akékoľvek slovenské snaženia označovali za vo svojej podstate nedemokratické, vetovala slovenské členstvo v medzinárodných organizáciách, v ktorých mala zastúpenie, a v protislovenskom zmysle pôsobila v transnacionálnych neformálnych štruktúrach a túto činnosť mohla vykonávať o to úspešnejšie, že na rozdiel od slovenského exilu, žijúceho iba z práce svojich rúk, disponovala veľkými finančnými prostriedkami.

Vnímanie slovenskej otázky v medzinárodných súvislostiach ovplyvňoval do istej miery aj faktor svetonázorový. Podobne ako v domácom disente v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch 20. storočia, keď na Slovensku dominoval katolícky odpor, ktorý napriek svojej masovosti nachádzal ďaleko menej rezonancie a podpory v zahraničí než numericky neporovnateľne slabší, ale zahraničím masívne podporovaný liberálno-favicový český disent, tak aj v exile na sekularizovanom Západe so silným vplyvom marxizmu sa mohol nosný český exil oprieť o vplyvných názorových súputníkov, kým slovenský exil, vo svojej veľkej väčšine tradične katolícky resp. kresťanský, nachádzal v anglosaskom alebo laicistickom francúzskom svete menej prirodzene názorovo spriaznených kruhov. Keď sa v rokoch 1954-55 sformovala vnútorná opozícia v Slovenskej národnej rade v zahraničí okolo Emanuela Böhma, bolo príznačne jedným z jej cieľov vytvoriť „liberálnejšiu politickú platformu“, s ktorou jej tvorcovia spájali nádej, že nájde viac porozumenia v americkom politickom prostredí.

SLOVENSKÁ OTÁZKA NA BRITSKEJ PÔDE

Všetky tieto skutočnosti sa prejavovali aj v postojoch dvoch veľkých západoeurópskych politických hráčov – Veľkej Británie a Francúzska. Hoci Veľká Británie bola od jeho zrodu úzko spätá s Československom, dobre si uvedomovala, že stroskotalo nielen vinou vonkajších zásahov, ale aj v dôsledku vnútorných konštrukčných chýb a pomýlenej vnútornej i zahraničnej politiky. Británie bola prvým neneutralným štátom mimo tábora Osi, ktorý už 5. mája 1939 de facto uznal Slovenskú republiku a v Bratislave

udržiaval konzulát. Aj po vypuknutí vojny stála na stanovisku, že „z politického hľadiska naďalej uznávame Slovensko de facto ako nezávislý štát“ a že aj v budúcom povojnovom politickom usporiadaní strednej Európy bude potrebné riešiť slovenskú otázku oddelene od českej. Zároveň sa však pragmatický Londýn v prospech malého a vzdialeného Slovenska nemienil nijako zvlášť angažovať a keď to vojnový a medzinárodný vývoj a britský záujem vyžadovali, tak systémom postupných krokov uznal Benešovu exilnú vládu (aj keď nikdy nie fikciu právnej kontinuity Československa) tak ako predtým nie bez obáv, ale predsa ticho akceptoval nemecký vplyv, tak po vojne nie bez obáv, ale bez väčších výhrad ticho akceptoval sovietsky vplyv, pokiaľ zostal limitovaný na stredovýchodnú Európu a neohrozoval britské imperiálne záujmy a fundament britskej zahraničnopolitickej doktríny - princíp rovnováhy síl na kontinente.

Od konca roku 1943 pôsobila na britskej pôde Slovenská národná rada v Londýne (SNRvL), ktorej predseda Peter Prídavok vyvinul čulú politickú a publicistickú činnosť a britskému Foreign Office adresoval viaceré memorandá, ktoré žiadali uchovanie slovenskej štátnej nezávislosti aj po vojne. Väčší manévrovací priestor sa SNRvL otvoril po vojne a po politickom odchode premiéra Winstona Churchilla a ministra zahraničia Anthonyho Edena, spájaných s ústupkami Sovietom a v Edenovom prípade aj s otvorene protikomunistickými resentimentami, keď Británia vláda iniciovala ostrejší protisovietsky a protikomunistický kurz. V britskej verejnej politickej mienke začali opäť silnejšie rezonovať aj tradičné názory, považujúce federatívne usporiadanie priestoru medzi Nemeckom a Sovietskym zväzom za alternatívu, schopnú garantovať bezpečnosť a stabilitu regiónu, zabrániť prieniku vonkajších mocensko-ideologických vplyvov do tohto priestoru, a tak zaistiť rovnováhu síl v Európe. Prídavok tieto nálady inteligentne využil, aby do nich vniesol slovenský prvok. Nadviazal kontakty s anglickými konzervatívnymi a katolíckymi kruhmi okolo novín The Catholic Herald a spisovateľa a vydavateľa Michaela Anthonyho de la Bédoyère, s mienkotvornými historikmi ako C.A. Macartneym, s Frederickom Augustusom Voigtom, vydavateľom prestížneho časopisu The Nineteenth Century and After, veľmi kritického voči Československu, i s Medzinárodnou federáciou slobodných novinárov. Čulé politické kontakty udržiaval už od vojny aj s poľskou politikou z okruhu bývalých spolupracovníkov predsedu vlády Sikorského a vedno s nimi založil Central European Federal Club, prepojený na iné podobné federatívne or-

ganizácie v Európe, najmä rímske Intermarium. V januári 1950 bol Prídavkovou zásluhou Karol Sidor prijatý na britskom Foreign Office.

Napriek tomu, že SNRvL, využívajúc obrovský politický kapitál svojho vzniku počas vojny na spojeneckom území, sa pretransformovaním na Slovenskú národnú radu v zahraničí v roku 1948 stala základom jednej nosnej línie slovenského exilu, Londýn sa nestal miestom pôsobenia slovenskej exilnej politiky. Veľká Británie, vyčerpaná vojnou a vážnymi sociálnymi problémami a mobilizujúca všetky sily, aby zabránila rozkladu svojho koloniálneho impéria, nevidela vo východnej Európe svoj záujmový priestor a považovala za najvýhodnejšie, aby sa s Moskvou ticho aranžovala na báze statu quo. Peter Prídavok v liste Štefanovi Haššíkovi z augusta 1950 na margo týchto tendencií triezvo konštatoval:

Vy viete takisto ako ja, že západné mocnosti sa nijako neponáhľajú s oslobodením východnej polovice Európy, ktorú v Teheráne a na Jalte zbabelo a zradne predali boľševikom. Bohužiaľ, takzvaným štátnikom Západu ešte i dnes nejde o nič iné, ako presvedčiť nejakým spôsobom Stalina o obapolnej užitočnosti zločinných kontraktov uzavretých počas vojny. Našťastie, Stalin sa asi nedá presvedčiť, a Západ bude musieť znovu opásť rytiersky meč a postaviť sa do pózy osloboditeľa malých utlačených národov. Západ bude, prirodzene, brániť len svoju kožu, všetko ostatné, čo bude hovoriť, bude len propaganda za účelom získania pomocníkov v nepriateľskom zázemí. Možno, že Západ vyženie boľševikov z Európy – ale nás oslobodzovať nebude. My sa budeme musieť oslobodiť sami.

Hoci britská politika sa držala svojho sacro egoismo a statu quo, bola dostatočne rozhladená, aby si uvedomovala reálne zmýšľanie národov za železnou oponou. Britský expert na záležitosti Československa James G. Purves v memorande pre Foreign Office už v marci 1951 otvorene priznal, že zo všetkých Čechov a Slovákov v exile sa „len slovenskí separatisti môžu oprávnené odvolávať na silnú podporu vo svojej krajine“, ktorá vyplýva zo „zjavne neskrotnej slovenskej túžby po nezávislosti“. A hoci Londýn nemal záujem o politické, ale iba o propagandistické využitie exulantov a v slovenskej kauze sa nechcel exponovať, keď britský štátny rozhlas BBC zriadil vysielania do východnej Európy, vzniklo na rozdiel od amerických stanic Hlas Ameriky či RFE, ktoré mali iba zmiešané „československé desky“, slovenské vysielanie, v ktorom pôsobil aj Peter Prídavok. Na margo situácie v BBC napísal: „V BBC sa pracuje celkom dobre. Nemôžeme síce hovoriť všetko, čo by sme chceli, ale sme

radi, že nemusíme hovoriť, čo nechceme (ako napr. Frjúropania).“

POSTOJ FRANCÚZSKA K SLOVENSKEJ OTÁZKE

Na rozdiel od Veľkej Británie, francúzska vláda koncom štyridsiatych rokov začas zvažovala, že poskytne podporu pre politickú činnosť emigrantov z východnej Európy a koncom roku 1948 bola ochotná poskytnúť novo sformovanej Slovenskej národnej rade v zahraničí finančné prostriedky na politickú činnosť, ktorej centrom sa mal stať Paríž. Z francúzskej podpory sa financoval Slovenský sociálny komitét i noviny La Nation Slovaque, ktoré vychádzali v Paríži ako tlačový orgán SNRvZ. Táto skutočnosť je o to prekvapujúcejšia, že vo francúzskom prostredí mal dlhú tradíciu politický a kultúrny českoslovakizmus, živý blízky spoločenstvom Francúzska k prvej ČSR, silným českým vplyvom vo francúzskom akademickom a mediálnom priestore, ale aj centralistickým charakterom francúzskeho štátu, ktorý cítil afinitu k centralizmu Československa, vnímajúc ho ako záruku pevnosti svojho spojenca. V rokoch 1938-1940 sa však aj vo francúzskom prostredí sformoval odpor voči československej politike a osobne Edvardovi Benešovi, ktorého považovali za zodpovedného za rozklad nielen Československa, ale aj parížskeho mierového usporiadania, a teda aj francúzskeho politického vplyvu v stredovýchodnej Európe. Keď sa Beneš po vypuknutí vojny v jeseni 1939 vrátil do Európy a žiadal uznanie právnej kontinuity Československa a svojho úradu, odmietol ho ministerský predseda Daladier čo i len prijať a francúzska vláda uznala Československý národný výbor v Paríži iba pod podmienkou, že na jeho čele nebude Beneš. Hoci dynamika udalostí po páde Francúzska v júni 1940 napokon viedla k francúzskemu uznaniu Benešovej exilnej vlády, výhrady voči jeho politike a činnosti jeho súputníkov zostali. Keď jeden z Benešových najbližších spolupracovníkov, národný socialista Hubert Ripka, v roku 1949 založil v Paríži Československý ústav zahraniční v exile, propagujúci benešovské idey, dostal sa Ústav do konfliktu s francúzskym štátom, ktorého tajné služby v jeho radoch odhalili agentov československej štátnej bezpečnosti, takže musel opustiť Francúzsko a presťahovať sa do holandského Leidenu. Najzásadnejší vplyv na francúzske rozhodnutie podporiť slovenský exil však mala všeobecná situácia krajiny po vojne, z ktorej bývalá veľmoc vyšla ako štát strednej politickej váhy, zmietaný politickou nestabilitou, ohrozený silným vplyvom komunistickej strany a zúfalo sa usilujúci udržať si svoje rozpadajúce sa koloniálne panstvo. V európsko-atlantickom kontexte sa

Francúzsko snažilo uchovať si istú nezávislosť tak voči dominantnému americkému vplyvu ako voči Anglo-američanmi proponovanému riešeniu nemeckej otázky a istý vplyv aj v bývalom priestore francúzskych bezpečnostných záujmov v stredovýchodnej Európe. Od roku 1948 však partnerom takýchto aktivít mohol byť iba exil. K výberu SNRvZ a Sidora zrejme prispel aj fakt, že silný vplyv vo vtedajšej vláde malo Mouvement républicain populaire, teda kresťanskí demokrati Georgea Bidaulta a Roberta Schumana, a Sidor sa v tom čase usiloval profilovať ako kresťansko-demokratický politik a popri SNRvZ ako strešnom orgáne založiť aj slovenskú kresťanskú demokraciu v exile. Z politickej spolupráce však napokon nič nebolo: Sidor odmietol francúzsku podporu, francúzska politika rezignovala na angažovanie sa v stredovýchodnej Európe a neskoršia gaullistická zahraničná politika sa pod heslom Európa od Atlantiku po Ural orientovala skôr na partnerstvo s Moskvou.

Do roku 1951 väčšina slovenských politických osobností opustila Paríž i ostatnú Európu a vystačila sa na americký kontinent. Robili tak nielen preto, že vo vojnovú zbadačnej Európe nenachádzali existenčné podmienky, ale predovšetkým preto, lebo nadobudli presvedčenie, že ťažisko svetovej politiky sa presunulo do USA, na ktorých pôde bolo potrebné presadzovať aj slovenské záujmy.

SLOVENSKÁ OTÁZKA VO WASHINGTONE

Politická situácia vo Washingtone bola však slovenskej veci málo naklonená. Americká politika mala síce eminentný záujem na porážke komunizmu a počítala s použitím exulantov ako nástroja politickej a psychologickéj vojny, stála však na platforme jednotného Československa, v ktorom videla nielen historické dieťa americkej liberálnej demokracie, zrodenej s americkou pomocou v roku 1918, ale odhliadnuc od komunistickej vlády aj prijateľnú politickú entitu z pohľadu stability a ekonomickej funkčnosti strednej a východnej Európy a amerických geopolitických záujmov. Washington preto podporoval Radu svobodného Československa, ktorá sa sformovala na americký impulz v roku 1949 a ktorú USA roky financovali ako nástroj psychologickéj studenej vojny.

Slovensko-americké organizácie a slovenský exil mohli v tejto situácii legitimovať svoje požiadavky iba poukazom na práva a slobody, garantované v Atlantickéj charte a iných vyjadreniach americkej politiky, a v zblížovacích pokusoch smerom k USA kapitalizovať iba svoj antikomunizmus. Nebolo náhodné, že najpozornejšie uši našla táto argumentácia v prvej polovici päťdesiatych rokov, keď vrcholila najostrejšia fáza studenej vojny, ešte žili nádeje na skoré oslobodenie spod komunizmu, ale rástli aj obavy z možného prieniku komunistického vplyvu na Západ a do USA. SNRvZ v spolupráci so Slovenskou ligou v Amerike a jej v januári 1952 zriadenou kanceláriou vo Washingtone vyvinula veľmi agilnú činnosť, aby senzibilizovala americkú politiku pre slovenskú otázku a zoznamovala ju s komunistickou perzekúciou a pretrvávajúcim protikomunistickým odporom na Slovensku. Mnohí americkí kongresmani a senátori, kritickí voči Rooseveltovej a Trumanovej politike prílišnej zhovievavosti voči Sovietskemu a komunizmu i voči nekritickej

podpore pofebruárových českých resp. československých exulantov, spoluzodpovedných za sovietyzáciu Československa, prejavili veľký záujem o správu o Slovensku a v slovenskom národe objavili oveľa pevnejšiu oporu antikomunizmu, než bolo Československo. Americkej vláde vyčítali porušovanie vlastných demokratických zásad a „tragické chyby“ vo vzťahu k Slovákom a netajili sa presvedčením, že USA by mali zápas Slovákov proti komunizmu podporiť politicky i morálne, uznať ich právo na samourčenie vrátane vlastného štátu a slovenskú vládu v exile.

Veľmi agilne vystupovali v tomto zmysle kongresmani Ray J. Madden a Alvin M. Bentley, predovšetkým však Charles J. Kersten, ktorý v júli 1951 pred Zahraničným výborom Kongresu žiadala, aby USA vylúčili akékoľvek ďalšie dohody s Československom a aby americkí reprezentanti v OSN žiadali pre slovenský i český národ usporiadanie slobodných volieb pod kontrolou Spojených národov, aby si mohli slobodne zvoliť formu vlády a vytvoriť vlastné štáty. Kersten bol presvedčený a v máji 1952 verejne priznal, že Slovensko nemalo byť pozbavené štátnej samostatnosti, pretože to bolo v rozpore s kresťanskými a demokratickými princípmi a pretože ako nezávislý štát by bolo dokázalo komunistickej expanzii čeliť účinnejšie než Československo.

V júli 1953 sprostredkoval Kersten prijatie delegácie Slovenskej národnej rady v zahraničí na Štátnom Departemente, kde odovzdali memorandum o slovenskej otázke, určené pre štátneho tajomníka Johna Fostera Dullesa. V memorande sa zdôrazňovalo, že slovenský príspevok v studenej vojne proti komunizmu je exemplárny, bol by však ešte väčší, keby boli Slováci presvedčení, že ich osud po oslobodení spod komunistickej vlády nebude iba „výmenou komunistického otroctva za českú dominanciu“. Memorandum žiadalo, aby bol Slovákom priznaný samostatný hlas v psychologickéj vojne proti komunizmu. O týždeň neskôr žiadali Slováci v prípise Dullesovi, aby bližiaci sa Konferencia troch zahraničných ministrov v júli 1953 vo Washingtone zaradila slovenskú otázku a právo slovenského národa na nezávislosť do záverečnej spoločnej deklarácie.

V roku 1954 inicioval Kersten vznik kongresového výboru, ktorý vyšetroval komunistické zločiny vo východnej Európe, vypočul aj početných Slovákov a v záverečnej správe kritizoval demokratickým zásadám odporujúcu reintegráciu Slovenska do ČSR a zdôraznil právo malých európskych národov na samourčenie.

V roku 1956, keď v Maďarsku a Poľsku vrcholilo protikomunistické povstanie a správy o nepokojoch a podzemných hnutiach prichádzali aj zo Slovenska, prijal slovenskú delegáciu aj sám štátny sekretár John Foster Dulles. Predseda Slovenskej ligy v Amerike Filip Hrobák, ktorý bol členom delegácie, zhodnotil svoje dojmy slovami: „Štátny tajomník bol dobre informovaný o podstate slovenského problému už pred našou návštevou. Z jeho poznámok bolo jasné, že vedel, že Slováci nechcú žiť s Čechmi v jednom štáte.“

K zásadnej revízii americkej politiky voči Československu však nedošlo. Hoci Štátny Departement vo viacerých oficiálnych vyjadreniach uznal princíp samourčenia pre všetky národy a právo českého i slovenského národa v budúcnosti si za slobodných

podmienok zvoliť, či budú chcieť naďalej žiť v spoločnom československom štáte, zároveň odmietal diskusiu o alternatívnej organizácii strednej Európy, ktorá by podľa neho iba odpútalava pozornosť od primárneho cieľa – oslobodenia spod sovietskej dominancie. Washington naďalej považoval jednotné Československo za životaschopný politický koncept a jeho politika „nepredurčovania“ („non-predetermination“) síce zodpovedala politickej logike existencie diplomatických vzťahov s Prahou a v zásade nevyučovala možnú reorganizáciu strednej Európy v postkomunistickej budúcnosti podľa vôle národov, ale podceňovala faktor národného útlaku ako integrálnej súčasti komunistickej represie a fakticky podporovala tie politické sily, ktoré videli svoju raison d'être v bezpodmienečnej obrane československej štátnej idey. Toto podcenenie národného aspektu bolo o to bolestnejšie, že sa uplatňovalo selektívne. S cieľom oslabiť Sovietsky zväz sa podporoval „zdravý nacionalizmus“ vo vzťahu k neruským národom ZSSR či k Poľsku, kým podpora chorvátskych národných požiadaviek musela ustúpiť pred podporou titoizmu a slovenských pred úsilím nedestabilizovať Československo.

SLOVENSKÁ OTÁZKA V ZÁPADNOM NEMECKU

Relatívne najpriaznivejšia situácia pre slovenskú otázku sa vytvorila v Nemeckej spolkovej republike. Západonemecký štát síce svojím vznikom v roku 1949 nezískal úplnú suverenitu a nemecká otázka zostala v dôsledku absencie mierovej zmluvy s Nemeckom i rozdelenia na dva nemecké štáty v dvoch rôznych mocenskopolitických blokoch naďalej otvorenou, Bonn však získal možnosť viesť vlastnú vnútornú a postupne aj zahraničnú politiku a v dôsledku postoja západných Spojencov, ktorí sa v kontexte studenej vojny rozhodli relatívne rýchlo integrovať Západné Nemecko do euroatlantických štruktúr, aj istý manévrovací priestor. Vďaka geopolitickej pozícii v srdci Európy na rozhraní dvoch blokov, nevyriešenej nemeckej otázke, ktorej súčasťou boli aj milióny vyhnaných Nemcov z východných území a s nimi senzibilita pre volanie po práve na domovinu a národnú identitu, dlhodobým historickým i hospodárskym väzbám so strednou a východnou Európou a napokon aj skutočnosti, že pilierom zahraničnopolitickej doktríny Bonnu zostal návrat k hraniciam z roku 1937, nemohla byť pre Západné Nemecko, na rozdiel od západných štátov v striktnom zmysle slova, stredovýchodná Európa neďôležitá. Pravda, ani nemecká politika nemohla nerešpektovať základné medzinárodnopolitické danosti, vyplývajúce z politického východiska roku 1945, rozdelenia sveta do dvoch blokov, studenej vojny a absencie úplnej suverenity Nemecka. Zahraničná politika kancelára a ministra zahraničia Konrada Adenauera sa za daných okolností nevyhnutne orientovala na Západ a na integráciu do euroatlantických štruktúr, rezignujúc aj na bezprostredné alternatívy zjednotenia Nemecka. Napriek limitovaným možnostiam však aspoň teoretické úvahy a „záložné plány“ o možnej budúcej reorganizácii stredovýchodnej Európy v súlade s národnými záujmami Nemecka v politických kruhoch západonemeckého štátu intenzívne rezonovali a pre slovenskú otázku vytvorili manévrovací priestor, ktorý inde nemala.

Kľúčovým protagonistom v kontaktoch slovenskej exilnej politiky k nemeckému prostrediu bol Matúš Černák, bývalý študent Lipskej univerzity a bývalý vyslanec Slovenskej republiky v Berlíne, ktorý počas svojej misie udržiaval široko rozvetvené kontakty v nemeckých hospodárskych, kultúrnych i vedeckých kruhoch a mal styky aj s nemeckou protihitlerovskou opozíciou a s ľuďmi okolo neskoršieho spolkoového kancelára Konrada Adenauera. Niektoré pramene naznačujú, že skutočnosť, že Černák pobyt na vyslanectve v Berlíne skončil niekoľko dní po atentáte z 20. júla, mala aj príčinu politickú a súvisela s jeho spojením s kruhmi okolo nemeckej rezisten- cie a Konrada Adenauera.

V roku 1950 sa Černák stal vedúcim nemeckej odbočky Slovenskej národnej rady v zahraničí a v Nemecku inicioval mimoriadne úspešnú „neformálnu diplomáciu“. Našiel si prístup ku kľúčovým politickým hráčom na úrovni spolkových krajinských inštitúcií, politických strán, vplyvných záujmových a mienkotvorných zoskupení a kultúrnych a intelektuálnych iniciatív, vybudoval si rozsiahle politické a spoločenské siete a vytváral podmienky pre porozumenie pre slovenskú otázku. Pravidelne navštevoval Zahraničný úrad v Bonne a ďalšie ministerstvá a adresoval im memorandá a analýzy v slovenskej otázke. Z úzadia spolupracoval aj na politických rozhodovacích procesoch a bol tichým spoluautorom viacerých parlamentných interpelácií. Nemecká vláda mu poskytovala pravidelnú finančnú podporu pre vydávanie dvoch periodík a sociálne i politické aktivity a viacerí vysokí nemeckí politickí činitelia sa zúčastňovali na slovenských politických podujatiach. K blízkym Černákovým politickým kontaktom patrili celý rad vplyvných nemeckých politikov, medzi nimi kresťanský demokrat Eugen Gerstenmaier, za vojny člen odbojovej organizácie Kreisauer Kreis, po atentáte na Hitlera 20. júla 1944 uväznený, od roku 1949 poslanec a od roku 1954 predseda Spolkoového parlamentu. Ďalej poslanci a ministri v Adenauerovej vláde Hans Lukaschek, Waldemar Kraft, Theodor Oberländer, Hans-Joachim von Merkatz, Hans-Christoph Seebohm a spoluzakladateľ bavorskej CSU, otec bavorskej ústavy a predseda bavorského parlamentu Alois Hundhammer. Istý kontakt mal Černák aj s kancelárom Adenauerom a jeho nástupcom Kurtom Kiesingerom.

Slovenská politika v Nemecku si dobre uvedomovala, že mnohomiliónová skupina Nemcov vysídlených z východnej Európy reprezentovala v Spolkovej republike vážny politický faktor, ktorý žiadna politická sila v Nemecku nemohla nerešpektovať. Heimatvertriebene boli aj jediný potenciálny oficiálny nemecký politický partner, s ktorým mohla slovenská exilná reprezentácia nadviazať inštitucionalizované vzťahy a podpísať politickú dohodu, ktorá potom zvyšovala porozumenie pre slovenskú otázku aj v samotnom Bonne. V roku 1951 parafoval Černák so zástupcami karpatských Nemcov tzv. Stuttgartsúdohodu (k oficiálnemu podpisu dohody Sidorom a Antonom Birknerom došlo v roku 1953), ktorá slovenským Nemcom sľubovala právo na návrat a slovenské občianstvo a v ktorej sa Nemci zo Slovenska naopak zaväzovali, že budú podporovať právo Slovákov na samourčenie a nezávislý štát.

V máji 1951 začala v Mníchove pôsobiť rozhlasová stanica Rádio slobodná Európa a sesterské Rádio sloboda ako súčasť psychologických operácií studenej vojny. V ich rámci však neexistovalo slovenské vysielanie, ale bolo súčasťou tzv. „československého desku“, ktorý bol ako jediný dvojjazyčný a politicky a ideovo poplatný unitaristickému a ľavicovo-socialistickému obrazu Československa. Tento charakter vysielania narážal na kritiku nielen na slovenskej strane, ale aj na strane Nemecka, ktoré ťažko nieslo, že na jeho štátnom území bola rozhlasová stanica, na ktorej obsahy nemalo vplyv a ktorá obhajovala skutočnosti, ktoré Bonn považoval za protinemecké, napríklad násilné vysídlenie Nemcov z Československa. Od tejto súhry politických záujmov si slovenská politika v Nemecku sľubovala podporu pri reforme rádia a zriadení samostatného slovenského vysielania so slovenskými obsahmi. Nádeje na zmenu pomerov v RFE rástli, keď sapostupne rozširoval priestor nemeckej suverenity a vrcholili na jar roku 1955 po tom, čo Sovietsky zväz v januári formálne ukončil vojnový stav s Nemeckom a v máji 1955 nadobudli platnosť Parížske zmluvy, ktoré ukončili okupačný režim v Západnom Nemecku a obnovili čiastočnú suverenitu Nemeckej spolkovej republiky. V tejto situácii sa 10. mája 1955 konala v bavorskom sneme rozprava o pôsobení RFE na nemeckej pôde. Otvorila ju dlhá interpelácia poslancu CSU Franza Gakscha, ktorej tichým spoluautorom bol Matúš Černák a v ktorej sa kritizoval protinemecký duch vo vysielaniach „československého desku“ a skutočnosť, že v ňom pôsobili politici, spoluzodpovední za odsun Nemcov a prevzatie moci komunistami. Interpelácia vyvolala živú debatu a široký konsenzus.

Černákové horúčkovitě aktivity a skutočnosť, že nezostávali bez úspechu, neobyčajne klali oči komunistickému Československu, ktorého bezpečnostné orgány na príkaz najvyšších stranických miest bombovým atentátom 5. júla 1955 Matúša Černáka zavraždili.

SLOVENSKÁ OTÁZKA V MEDZINÁRODNÝCH SÚVISLOSTIACH OD POLOVICE PÄTDESIATYCH ROKOV

Polovica päťdesiatych rokov sa zároveň stala zásadným medzníkom v dejinách slovenského exilu i vo vnímaní slovenskej otázky západnou politikou. Kým začiatkom päťdesiatych rokov ešte na Západe vládol istý optimizmus ohľadne zmeny pomerov a napätá medzinárodná atmosféra (kórejská vojna, Berlínska kríza, povstania v DDR, Poľsku a Maďarsku) tieto nádeje živila, porážka maďarského a poľského povstania a tvrdé represálie, ktoré postihli aj Slovensko a prakticky ukončili fázu otvoreného odporu voči komunistickému režimu, priniesli bolestné sklamanie. To asi najbolestnejšie spôsobil postoj západných štátov, ktorý ukázal, že západná politika bola síce antikomunistická a sovietsku intervenciu verbálne odsúdila, rešpektovala však sovietsku zónu vplyvu a v zaujatí vlastnými problémami ako Suezská kríza či vojny v Indočíne a v Alžírsku sa správala pasívne. Udalosti jesene 1956 pochovali nádeje na skorý pád komunistického režimu, ukázali, že odbojové aktivity za Železnou oponou mali malé nádeje na úspech a uskutočnenie po-

litických cieľov exilu bolo treba odložiť do vzdialenej budúcnosti.

Tieto skutočnosti, nová sovietska politika mierovej koexistencie a postupný presun politického záujmu do Tretieho sveta, signalizovali, že obe strany sa chystali na relatívne dlhodobé spolužitie. Menili sa aj vízie západnej politiky voči východnému bloku a metódy psychologickéj studenej vojny, v ktorých prípravy na radikálny stret v duchu doktríny roll back, uplatňovanej čiastočne v Treťom svete, nahradili úsilia o stabilizáciu sovietsko-americkéj rivality v „duchu Ženevy“, aj keď šla ponad hlavy národov východnej Európy, a odlhodobú eróziu východného bloku menej podporou radikálnych antikomunistov viac prostredníctvom rôznych reformných komunistických prúdov. Peter Prídavok komentoval situáciu slovami:

Privalila sa veľikánska vlna appeasementu a na „oslobodenie“ pol Európy sa zabudlo. Ak len Boh neurobí zázrak na záchranu západnej civilizácie – a neviem, či Mu na nej tak záleží – zle sa to skončí aj so zbývajúcim slobodným svetom. O tzv. Big Three (či Four?) môžeme iba s Oxenstjernom povedať: Fili mi, parva sapientia regitur mundus. Že vraj štátnici! Štátničtelia. Najhoršie je, že po smrti šialeného Stalina sa komunizmus civilizuje a Západ týmto novopečeným salónnym levom ešte skôr naletí, ako tomu megalomaniackemu Gruzíncovi [...] Inak Británia je unavená a chce mať pokoj skoro za každú cenu. Horšie je, že aj Amerikáni sa stávajú „appeasermi“, a táto choroba sa – podľa náznakov – ešte väčšmi rozšíri. A ak sa po Eisenhowerovi (ako mu to meno nesvedčí! – kdeže „Miesiželezo“!) stane prezidentom Stevenson, schöngest, Amerika pretromfne v ústupkárstve každého.

Za týchto podmienok sa nemali aj formy práce slovenského exilu, ktorý začal opúšťať radikálnejšie podoby zápasu proti pražskému komunistickému režimu a sústreďovať sa na dlhodobú činnosť, v ktorej čoraz väčšiu váhu nadobúdala práca kultúrna a vedecká, ktorá akademickej a politickej verejnosti historicky a medzinárodoprávne odovodňovala právo Slovákov na samourčenie, a tiež intenzívne aktivity náboženské. Slovenský exil zažíval chvíle mimoriadnych úspechov, akým bolo napríklad otvorenie Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme, ale aj istý vnútorný politický útlm, spôsobený vlnou rozkladných aktivít česko-slovenskej ŠtB, ktorá zaplavovala exil agentami a vyvolávala vnútorné rozbroje, a sklamaním z politiky Západu, ktorý v priebehu „kultúrnej revolúcie“ šesťdesiatych rokov strácal antikomunistický impetus a čoraz väčšmi sa upínal na uvoľnenie napätia a vyrovnanie s Moskvou aj za cenu zacementovania politického statu quo. Nové impulzy do tejto situácie priniesli až udalosti roku 1968, nová emigračná vlna, politická profilácia Štefana B. Romana a založenie Svetového kongresu Slovákov, ktorý vďaka Romanovmu ľudskému i politickému potenciálu a skutočnosti, že na spoločnej platforme zjednotil drvivú väčšinu Slovákov vo svete, mal lepšie vyhliadky na presadenie slovenských záujmov v medzinárodnom kontexte.

EMÍLIA HRABOVEC

Eva Frimmová /ed./ Imrich Kotvan /1910 - 1984/, rodák z Trnovca pri Holíči.

V roku 2020 si kultúrna verejnosť, rodina, obec Trnovec a mnohí priatelia a kolegovia pripomenuli 110. výročie narodenia významného pedagóga, literárneho vedca a historika, knihovníka, znalca starých tlačí, inkunábolistu a bernolákovca PhDr. Imricha Kotvana CSc., nestora knižnej kultúry, ktorý svojou usilovnou výskumnou prácou a publikačnou činnosťou zanechal výrazné dielo, z ktorého čerpajú mnohí aj v súčasnosti. Má veľkú zásluhu na záchrane pred zničením a priblížením verejnosti mnohých vzácných starých tlačí, predovšetkým Inkunábul. Historický ústav SAV v Bratislave, v spolupráci s obecným úradom v Trnenci a Záhorským múzeom v Skalici pripravovali vedeckú konferenciu, ktorá sa mala konať v máji 2020, kvôli epidémii COVID-19 bola preložená na september a nakoniec zrušená. Napriek tomu, že sa nemohla sláviť sv. omša miestnom kostole Panny Márie ružencovej a konať pietna spomienka pri jeho hrobe, všetky pripravené príspevky boli publikované v zborníku, ktorý pod týmto názvom vyšiel v roku 2021.

Zborník vyšiel predovšetkým zásluhou dcéry Imricha Kotvana, PhDr. Evy Frimmovej DrSc. vo vydavateľstve Igor Iliť - RádioPrint vydal ju Historický ústav SAV v Bratislave a Obecný úrad v Trnenci pri Holíči, s podporou VÚC Trnava, Slovenskej historickej spoločnosti pri HÚ SAV Bratislava a obecného úradu Trnovec pri Holíči. Jej recenzenti sú PhDr. Michal Bada PhD. a doc. PhDr. Miroslav Kamenický CSc. Jazykovú úpravu vykonala Doc. PhDr. Jana Skladaná CSc. Zborník má 188 strán, vyšiel v brožovanej forme, vo formáte 24 x 16,5 cm. Na prvej strane šedo - fialovej obálky je farebná fotografia iniciálky a okrajového ornamentu Psalterium latinum. Ventius: Gabriel Petri z 15. storočia a na zadnej čiernebiela fotografie Angelus de Claasio. Summa angelica de casibus conscientiae, venetiis: Nicolaus de Francfordia 1487. Na prvej strane je logo Historického ústavu SAV Bratislava a erb obce Trnovec. V zborníku je viacero fotografií, ktoré približujú Imricha Kotvana, jeho život, prácu a dielo, jeho rodnú obec a jej významné osobnosti a najbližšie mesto Holíč. Obsahuje okrem úvodu zostavovateľky, ktorý je aj v nemčine a prihovoru riaditeľky Záhorského múzea v Skalici Viery Drahošovej 14 odborných príspevkov rozdelených do dvoch častí. Prvá časť sa venuje Kotvanovej rodnej obci Trnovec a jej okoliu, v ktorej vyrastal a po celý život sa tam často a rád vracal a knižnej kultúre a druhá časť priamo životu a dielu Imricha Kotvana. Na konci je uvedený zoznam publikovaných čiernebielych aj farebných fotografií a zoznam autorov príspevkov s uvedením ich pôsobiska. Všetky príspevky obsahujú obsiahly zoznam prameňov a literatúry, z ktorej autori čerpali. Zborník je pripravený na profesionálne i odborne najvyššej úrovni a príspevky ponúkajú mnohé nové poznatky, ktoré nadviazali na prácu Imricha Kotvana a jeho nasledovníkov a pozývajú k ďalšej práci, štúdiu a výskumu starých tlačí a ich priblížením súčasníkom. Je cenným prínosom aj pre regionálnu históriu Záhoria, ale aj pre každého, kto má záujem na poznaní bohatej kultúry minulosti, ktorá môže napomôcť aj k orientácii v súčasnom svete.

V prvom príspevku predstavili minulosť a súčasnosť obce Trnovec, o ktorej prvá písomná zmienka je z roku 1548, Jozef Blanár, Ludomil Kuba, Jozef Kotvan a súčasný starosta Marián Pollák. Významné osobnosti obce Trnovec predstavili Irena Kubová, Dušan Kuba a Róbert Ňukovič. Tiež sú uvedené záznamy kroniky obce Trnovec z pozostalosti Imricha Kotvana. Prof. Ján Lukačka v príspevku Šestnásť storočí na juhozápadnom Slovensku približuje širšie súvislosti v regióne a životné okolnosti v období, z ktorého je prvá zmienka o obci Trnovec, kedy sa v tomto regióne usadzovali pred Osmánmi unikajúci Chorváti. Historik Záhorského múzea v Skalici Martin Hoferka priblížil

Imrich Kotvan

Rodák z Trnovca pri Holíči

náboženské dejiny obce, ktorá je trvalou súčasťou Holíčskej farnosti. Prof. Mária Kohútová predstavuje šľachtický rod Coborovcov, ktorí boli takmer tri storočia majiteľmi panstiev Holíč, Šaštín a Ostrý Kameň. Viliam Čičaj sa venuje učebnicovej literatúre na strednom Slovensku v polovici 17. storočia. Vďaka viacerým príspevkom prvej časti zborníka približujúcej dejiny tejto obce, v ktorej žije v poslednom období vyše 300 obyvateľov a jej najbližšieho okolia, je prínosom k poznaniu viacerých nových poznatkov z regionálnych dejín. Druhá časť zborníka je venovaná priamo osobnosti Imricha Kotvana a zhodnoteniu jeho diela, na ktoré nadväzuje aj ďalším výskumom. Kamila Fircáková z Univerzitetnej knižnice v Bratislave pripravila o ňom medailón, v ktorom píše aj o jeho činnosti v tejto inštitúcii, v ktorej pôsobil od 1. septembra 1950 až do odchodu do dôchodku 31. decembra 1982. Pedagogická činnosť, ktorá predchádzala práci v knižnici, zhodnotila

tiež pracovníčka Univerzitetnej knižnice Klára Mészárosová. Tejto činnosti sa v Kotvan venoval naplno od ukončenia štúdia v roku 1934 na gymnáziu Jána Holého v Trnave i ďalších trnavských školách takmer 10 rokov a potom pôsobil na pedagogickom oddelení Ministerstva školstva a osvetu, kedy významnou mierou ovplyvnil školstvo na celom Slovensku. Klára Komorová zo Žilinskej univerzity píše o jeho spolupráci a príspevkoch, štúdiách a vedeckých publikáciách vydávaných v Matici Slovenskej, s ktorou úzko ako pracovník Univerzitetnej knižnice spolupracoval. Zostavovateľka zborníka Eva Frimmová prispela príspevkom Inkunábulu a inkunábulistiku na Slovensku, základy ktorej na Slovensku jej otec položil. Helena Saktorová zo Slovenskej národnej knižnice v Martine v príspevku podiel Evy Frimmovej na spracovaní inkunábul na Slovensku, hodnotí prácu Kotvanovej dcéry, ktorá kráčala v otcových šlapajách a venuje sa

výskumu dejín knižnej kultúry a kultúrnych dejín na Slovensku a prezentuje ju článkami a vedeckými štúdiami v domácich a zahraničných periodikách a monografiách. Jana Skladaná z Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave príspevkom Bernolákovci v diele Imricha Kotvana a jeho odkaz pre ďalších bádateľov, hodnotí osobitne ním vytvorenú Bibliografiu Bernolákovcov a jeho prínos v priblížení tejto generácie verejnosti a pozýva k pokračovaniu v diele, ktoré on začal. Eva Frimmová sa ešte venuje priblíženiu osobnosti Jozefa Ignáca Bajzu bernolákovského spisovateľa v príspevku Jozef Ignác Bajza a bernolákovské polemiky v kontexte osvietenstva.

Je na škodu, že konferenciu nebolo možné uskutočniť, ale zborník môže poslúžiť na priblíženie problematiky knižnej kultúry širokej verejnosti.

LUDOVIT KOŠÍK

Kalendáre o prvej SR (1939 – 1945)

Občianske združenie Múzeum ozbrojených zložiek SR 1939 – 1945 tak ako po minulé roky aj túto jeseň vydalo obrazové kalendáre, a to stolový (farebný) aj nástenný (čiernebiely).

Tematicky sú oba zamerané na 80. výročie štvrtého roku Slovenskej republiky – 1942.

Obrazy a texty sa snažia pokryť dôležité udalosti a tendencie tohto roku, ktorý sa niesol v znamení vrcholiacej nemeckej moci v Európe, ale súčasne aj v znamení rozvoja a budovania prvého moderného štátu Slovákov. Kalendáre tak plnia aj osvetovú úlohu a pomáhajú zaplniť biele miesta, ktoré v súčasnosti v objektívnej informovanosti verejnosti chýba.

Možno si ich zakúpiť v kníhkupectve Svojet' (Liga Pasáž, Dunajská ulica 18, Bratislava) alebo u vydavateľa (Javorová 32, Partizánske). Prípadne objednať mailom v predajni kniha.svojet@gmail.com, tel. číslo 0903 946718 alebo u vydavateľa v Partizánskom ozoz1939.1945@gmail.com

Jestvuje nové náboženstvo. Šíri sa ako príboj na všetkých stenách západnej kultúry, formujúca a prestavujúca svojím príchodom spoločnosť. Toto náboženstvo sa prezentuje v klamlivom oblečení súcitu a spravodlivosti, ale skrýva škodlivú ideológiu, ktorá je nezlučiteľná so západnými hodnotami a s kresťanským videním sveta. Toto hnutie nezačalo v Minneapolise 25. mája smrťou George Floyd. Ale táto udalosť poznačila obrat ideológie, ktorá sa vyvíjala po desaťročia. Ak sa sa zanedbá ostražitosť, toto nové náboženstvo by mohlo viesť k úplnému rozkladu západnej kultúry.

Jestvuje mnoho pojmov na označenie situácie, v ktorej sa súčasne nachádzame: wokeness, politická korektnosť, cancel culture sú niektoré z nich, ale vyjadrujú len časť tohto javu. Kultúrny marxizmus, neomarxizmus, sociálna spravodlivosť, politika identity a kritická teória sú najširšie popisné body (deskriptory). Radi by sme používali jeden jediný pojem, ktorý správne zohľadňuje náboženskú stránku tohto hnutia: wokizmus.

Wokizmus je náboženstvo. Hoci nebolo zorganizované do nejakej formálnej náboženskej štruktúry, má všetky funkcie náboženskej doktríny. Zahŕňa epistemológiu (teóriu poznania), ktorá je mu vlastná, zhodnotenie ľudskej situácie a príbeh vykúpenia. Ale odkiaľ prichádza?

KRITICKÁ TEÓRIA

Na začiatku 20. storočia nemecká škola filozofie nazvaná Frankfurtská škola rozvinula sociálnu filozofiu pomenovanú ako kritická teória. Jedným slovom, táto «kritická teória» kritizuje kultúru a spojbuje štruktúry moci, ktoré sú základom spoločnosti. Jedná sa o hnutie smerujúce k «oslobodeniu ľudských bytostí od okolností, ktoré ich zotročujú» - «libérer les êtres humains des circonstances qui les asservissent», v prehodnotení interpretácie západnej kultúry ako dejín utlačateľov proti utláčaným. Podľa tejto kritickéj teórie jediné veci, ktoré pôsobia, sú hierarchie moci, a tieto hierarchie musia byť rozložené. Cieľ, vyjadrený alebo nie, tohto hnutia, nie je nič menej ako úplný rozklad západnej kultúry a jej znovuvybudovanie úplne od základov.

Táto kritická teória začala sa uchovovať medzi západnými ľuďmi univerzít v rokoch 90 a skončila s infiltráciou do skoro všetkých univerzít západného sveta. V týchto posledných rokoch sa rozšírila z univerzít a zakorenila sa v médiách a v kultúre podnikania, presadením sa ako hlavnej morálnej kultúry západných spoločností. V súčasnosti, hlavné hraničné línie medzi utlačateľmi a utlačovanými sú rasa, sex a ideológia rodu - gender.

Nejde len o politické alebo sociálne hnutie v rámci tradičných hodnôt Osvietenstva. Také koncepty ako logika, veda a myslenie (raison) sú považované za nástroje utlačovateľského bieleho patriarchy. Hodnoty ako individualizmus, usilovná práca, presnosť a neskoršia odmena sa chápu ako pokračovanie bielej nadvlády - perpétuant la suprématie blanche. Táto kritická teória sa stala ešte viac ako sociálna filozofia a vytvára hlavný filozofický motor nového občianskeho náboženstva wokizmu.

Cieľ, vyhlásený alebo nie, tohto hnutia nie je menší ako úplný rozklad západnej kultúry a jej znovuvybudovanie od základov.

NOVÉ NÁBOŽENSTVO

Prečo kvalifikovať wokizmus ako nové náboženstvo? Skutočnosťou je, že nárast sekulárneho humanizmu v priebehu posledných 70 rokov vytvoril diery vo forme náboženstva v našej kultúre. Tento sekularizmus, napriek plnej kultúrnej dominancii, nepotkol solídnu filozofiu zmyslu a cieľa, ani neposkytol morálne rámce spôsobu, ako pôsobiť vo svete, okrem «byť dobrým človekom, pretože táto alternatíva je nežiaduca pre každého». Naopak, wokizmus rozvinul svoju víziu skutočnosti s vlastným rebríčkom hodnôt a príbehov. Z popola sekulárneho humanizmu sa rodí občianske náboženstvo.

Wokizmus ponúka všetko, čo sekularizmus nestíhol poskytnúť, a rýchlo zaplnil diery vo forme Boha, ktorá zostala v našej kultúre. Hlásá vlastnú verziu pravdy, spravodlivosti, správnosti, hriechu a hodnotenia. Dáva svojim prívržencom zmysel, so svojim metanarativom spoločenského konfliktu, zápasu o moc a zápasu za vykúpeľskú slobodu. Rozklad štruktúr utlačajúcej moci dáva zmysel jednotlivcovi a spoločnosti. Tieto hodnoty sú spevnené vo verejných rituáloch, takých ako vytváranie citlivosti - formation à la sensibilité - alebo -konfrontáciou s bielou krehkosťou - fragilité blanche. Je tu i silný komunitný aspekt,

a ľudia majú pocit, že majú byť súčasťou niečoho, čo ich presahuje. Hypotetická utopická spoločnosť budúcnosti, oslobodená od cieľ súčasného utlačovateľského systému, je rovnako zabudovaná do tohto «sociálneho progresu». Ale hlavne, wokizmus ponúka to, po čom túži každé ľudské hriechne srdce, teda po morálnom ospravedlnení. Títo ľudia veria, že konajú vo svete správnym spôsobom, a uznajme to, je to niekedy pravda. Ale často všetko to, čo robia, je len prostá póza, alebo horšie, rozkladná aktivita.

To neznamená, že wokizmus ponúka úplné rozhranie svojim prívržencom; v skutočnosti skôr opak. Rozbitie štruktúry utlačajúcej moci znamená, že ste tiež hlboko presvedčení o vašich predsudkoch. James Lindsay, matematik, univerzitný pracovník a ateista, nedávno v jednom vysielaní, ktoré viedol Joe Rogan, vyhlásil:

«Niektoré náboženstvá pozerajú hore, pozerajú na Boha, a majú strach z hriechu, ale dávajú pozor na Boha, a predstavujú si obnovu, myslia na vykúpenie, myslia na odpustenie. A potom

MAX FUNK

Wokizmus

Nové náboženstvo Západu

niektoré náboženstvá pozerajú dolu, a pozerajú len na hriech. Keď pozeráte smerom hore, potom náboženstvo môže byť úžasné, môže viesť ľudí k duchovnému rozvoju, k spoločnosti a podobne, ale ak pozeráte smerom dolu, ak ste posadnutí hriechom, začnete byť posadnutí tiež hriechom všetkých.»

Tieto idey hriechu (privilegia) spravodlivosti (obviňovania obete) a zatratenia (canceling) sú dobre ustanovené v rámci wokizmu. Keď navrhuje rituály pokánia («uvedenie si svojich privilégií», solidarita s menšinami - «solidarité avec les minorités») a úcta (kľáčať počas hymny alebo vystavovať čierne štvorce), to, čo nikto neponúka, to je odpustenie. V nedávnom rozhovore - récente interview s Dave Rubin, teológ Nathan Finochio popísal tento jav:

«Ak som zatvorený v skupine utlačateľov, bez možnosti sa z nej vymaniť, nemôže sa tam hovoriť o odpustení, ak tam nie je prítomná ľútosť, však? Taká je to idea? Som teda trvalo hriechnik a budem zotrvať v tejto utlačateľskej skupine, a nič s tým nemôžem urobiť. Je zrejme že táto cancel culture je skutočne logický záver kritickéj logiky tejto teórie... pretože je potrebné sa zbaviť utlačajúcej triedy.»

ROZDIELY OD KRESŤANSTVA

Ohavné na wokizme je, že pravidelne manipuluje s najlepšimi motívami ľudí ako súciti a túžba po spravodlivosti. Väčšina ľudí si úprimne želá vidieť, že život druhých sa zlepšuje, a že mnohí kresťania sa angažovali v týchto ideách, pretože boli v zhode s učením Krista. Iste, jestvujú nerovnosti v našej spoločnosti, kde je potrebná spravodlivosť. Faktom je, že wokizmus odlišne interpretuje koncepty pravdy, spravodlivosti a rovnosti, a nenecháva žiadne miesto pre iný spôsob riešenia týchto otázok. Wokizmus sa nezohoduje s biblickou predstavou sveta, pretože sa odlišuje v mnohých podstatných prístupoch.

Na prvom mieste pripisuje vinu alebo nevinosť vnútorne jednotlivcovi v závislosti od jeho skupinovej identity, nezávisle od jeho osobných skutkov.

Príslovia 17:15: Aj ten, kto ospravedľňuje bezbožného, aj ten, kto odsudzuje spravodlivého, obidvaja sa prikrá Pánovi.

Táto viera, ktorá je v srdci západnej kultúry, tá je, že každý jednotlivec bol stvorený na obraz Boha a je zo svojej podstaty hodný dôstojnosti a úcty. Táto idea je rovnako základom nášho právneho systému. V rámci biblickej morálky jednotlivec je zodpovedný za svoje činy pred Bohom. Idea, že hriech alebo spravodlivosť môžu byť zdedené v závislosti na prirodzených osobitostiach istej osoby, ako je rasa, sex alebo pôvod, bolo popreté, keď Pán hovoril prorokovi Ezechieli.

Ezechiel 18:1-10:

Pán prehovoril ku mne takto: «Odkiaľ je to,

že si v Izraelovej krajine hovoríte medzi sebou prislovie: «Otcovia jedli trpké hrozno a zuby synov stúpili?» Ako nebude vám viac toto prislovie viac prislovím v Izraeli. Veď všetky duše sú moje, ako duša otca, tak duša syna je moja. Duša, ktorá zhrší, tá zomrie. Ak je niekto spravodlivý, bude konať spravodlivo a podľa práva: na vrchoch nebude jesť a oči si nepozdvihne k modlám Izraelovho domu, manželku svojho blízkeho nepoškvri a k nečistej žene sa nepriblíži, nikoho nezarmucuje, dlžníkovi vráti záloh, cudzí majetok si neprisvojí, zo svojho chleba dá hladnému a nahého zaodeje rúchom, nepožičiava na úžeru a neberie viac, od zločinu si odťahuje ruku a spravodlivo rozsudzuje medzi stránkami, chodí podľa mojich prikazaní a zachováva moje rozsudky, takže koná správne: ten je spravodlivý, žiť, áno, žiť bude, hovorí Pán, Boh.

Nový zákon ide ešte ďalej, keď hovorí, že «odteraz nepoznáme nikoho viac podľa tela.» (2 Korint'anom 5:16). Tým, že sme učenci Ježiša, nesmieme súdiť ľudí na základe prirodzených o-

ideológií sú vnútorne sebazničujúce. Ak jediná vec, ktorá jestvuje, je moc, potom štruktúry skazenej moci musia byť zničené. Mohlo by sa stať, že isté dostatočné množstvo ľudí začne sa zobúdať v poznávajúcej nezhode toho, čo nám je vnútené, ale to je neveriteľná optimistická vízia súčasnej situácie.

Čo je viac možné, to je druhá voľba, teda že tieto idey budú tlačené až do ich logického záveru. Nathan Finochio povedal, že «kultúra vymazania - anulácie je v skutočnosti logickým záverom kritickéj teórie ... pretože musí sa zbaviť utlačajúcej triedy». Rubin takto odpovedal: «Nerád vám to hovorím, ale myslím si, že je to s'atie, ktoré je logickým záverom kultúry anulovania.»

Videli sme už nezávislú zónu nazvanú CHOP (významná skratka tiež pripomínajúca slovo 'stáť': pripomenka na Francúzsku revolúciu), a jednu gilotínu postavenú pred dom Jeffa Bezosa. Títo ľudia, zdá sa, veria niečomu ako čínsky «Veľký Skok do predu» - «Grand Bond en avant», ktorý by sa nemohol stať v západnom svete, ale to je práve viera, ktorá by mohla byť našou stratou.

AKO REAGOVAŤ?

Bradley Campbell nedávno napísal článok article v časopise Quillette, ktorý hovorí:

«Čokoľvek by robili, tí čo majú problémy s touto novou kultúrou, alebo s istými jej aspektmi, nedokážu nič odmietaním alebo výsmechom. Podľa miery, v akej táto kultúra sociálnej spravodlivosti ponúka novú morálnu víziu, budú musieť navrhnuť inú morálnu víziu.»

Ako kresťania musíme byť tými, čo ponúkajú túto «inú morálnu víziu», teda Evanjelium Ježiša Krista. My nemôžeme začleniť kritickú teóriu do Evanjelia. Zmiešanie týchto dvoch vízií sveta vyústilo by len do roztrhania Cirkvi, k strate bratskej lásky a zvrátenosti Evanjelia. Žiaľ, mnohí kresťania už uverili že je dobré spojiť tieto doktríny do ich teológie. Trójsky kôň wokizmu už vstúpil do Cirkvi. Čas nám napovie, ako Cirkev bude reagovať.

Ešte raz, toto všetko nechce povedať, že my sa nemáme starať o otázky spravodlivosti alebo o socio-ekonomcké nerovnosti. Život Čiernych má [tiež] hodnotu. Vyrovnané pôsobenie zákonov je dôležité. S chudobou treba zápasíť. Tieto otázky sa hlboko dotýkajú srdca Boha, a my musíme hľadať odpoveď Božiu, aby sme sa sústredili na korene týchto problémov. Ale Boh už dal svoje definície hriechu a toho, čo je správne, spravodlivosti a vykúpenia. Sú to jeho interpretácie, ktoré platia, a jeho metapríbeh je to, v čom v súčasnosti žijeme. Je to úloha Cirkvi, aby upozorňovala na klamstvá nepriateľa, hovorila pravdu v láske a hľadala riešenia, ktoré prichádzajú z neba. Možno ešte nie je príliš neskoro.

Izaiaš 5:20-21:

Beda tým, čo hovoria zlému dobré a dobrému zlé, robia svetlo tmou a tmou svetlom, robia horké sladkým a sladké horkým. Beda tým, čo sú vo vlastných očiach múdri a sami pred sebou rozumní.

MAX FUNK sa narodil a vyrástol v Abbotsforde, v Britskej Kolumbii, presťahoval sa do mesta Vancouver, aby študoval umenie a dizajn na Univerzite Emily Carr. Pôsobí v umení, dizajne a literatúre. Je kreatívny riaditeľ časopisu Convergence a žije v Guatemale, kde vyučuje angličtinu.

Prípravil Ivan Vojaššák

NESPLNENÉ OČAKÁVANIA

Podľa sčítania v roku 2011 ku Katolíckej cirkvi sa na Slovensku hlásilo 65,8% obyvateľstva. Z toho bolo 3 347 277 rímskokatolíkov a 206 871 veriacich byzantského rítu, známejších ako gréckokatolíci.

Aj napriek silného vplyvu západných liberálnych prúdov na Slovensku sa náboženský život ešte stále relatívne uspokojivo prejavuje v súkromnom i verejnom diania: v účastiach na bohoslužbách, púťach, procesiach a pod. Úcta k hlave Cirkvi je priam legendárna, ako o tom vydávajú svedectvá masy veriacich, ktoré prišli pozdraviť pápeža Jána Pavla II. pri jeho troch apoštolských návštevách Slovenska.

Prekvapivé oznámenie, že pápež František navštívi Slovensko, prijala prevažná časť obyvateľstva nielen s nadšením, ale aj s určitým pocitom hrdosti a sebavedomia: hľa, Svätý Otec, ktorý je priam zahrnutý pozvaniami do množstva krajín, si vybral práve nás, naše malé Slovensko.

Hoci čas príprav k privítaniu a pobytu vzácneho host'a bol pomerne krátky, svetské a cirkevné kruhy vynaložili obdivuhodné úsilie, aby urobili návštevu po každej stránke slávnostnou a dôstojnou a účasť čím početnejšou. Veď išlo o udalosť, ktorú pozorne sledujú nielen oči domáceho obyvateľstva, ale upierajú sa na ňu zraky celého sveta. Slovensko sa dostáva na prvé stránky globálnej tlače a do popredia svetových oznamovacích médií.

Do akej miery sa splnili očakávania? Keby sa úspech návštevy mal merať počtom účastníkov na jednotlivých podujatiach, výsledky by veru neboli celkom uspokojivé. Okrem oficiálneho stretnutia v Prezidentskej záhrade na začiatku návštevy, kde sa zišlo asi 500 pozvaných hostí, ani jedno z verejných stretnutí nesplnilo očakávania. Ukázalo sa, že odhadu počtu veriacich, ktorí sa osobne zúčastnia na jednotlivých akciách, boli príliš optimistické.

Ešte pomerne hojná bola účasť na gréckokatolíckej liturgii v Prešove, kde sa zišlo asi 40 000 veriacich. Na štadióne Lokomotíva v Košiciach bolo prítomných asi 20 000 prevažne z radov mládeže. Ale už na veľmi publikované a zvedavo očakávané stretnutie s Rómami na košickom Luniku IX prišlo – namiesto očakávaných 10 000 – iba 2 000 účastníkov a z nich iba polovičku tvorili obyvatelia sídliska. Sklamáním bola aj záverečná slávnostná bohoslužba v Šaštíne, na ktorú prišlo asi 50 000 veriacich katolíkov z celého Slovenska, hoci bol priestor bol pripravený pre sedemkrát početnejšiu účasť (350 000).

Teda dohromady na stretnutia so Sv. Otcem prišlo asi 115 000 veriacich. Je to síce viac ako počet prihlásených, ktorých pred uzavretím registrácie bolo 107 000, ale v porovnaní s účasťami na stretnutiach s pápežom Jánom Pavlom II. to nevyvolávalo uspokojujúci dojem. Na osvieženie pamäti nech slúži príklad slávnostnej bohoslužby v Levoči počas návštevy pápeža Jána Pavla II. v roku 1995, kde sa zhromaždilo 650 000 pútnikov z celého Slovenska (a z blízkeho Poľska).

Ako vysvetliť tento veľký rozdiel? Ako dôvod sa najčastejšie uvádza pandémie Covid-19. Ale pandémie Covid-19 šarapatí aj v susednom Maďarsku a tam na záverečnej bohoslužbe Eucharistického kongresu, celebrovanej pápežom Františkom, sa zúčastnilo okolo 300 000 veriacich!

Dnes už možno povedať, že u nás sa zdravotné opatrenia uplatňovali až nepotrebné prísne a boli spojené s náročnými byrokratickými požiadavkami, ako napríklad elektronická registrácia, ktorú starší veriaci a ľudia bez prístupu k internetu prakticky nemohli splniť.

Kritéria sa uplatňovali neúprosne. Spočiatku sa mohli zaregistrovať len občania plne zaočkovaní proti vírusu Covid-19 a len neskôršie, keď verejnosť začala poukazovať na predpisy pre účastníkov na Leteckom dni v Kuchyni pri Malackách, sa mohli zúčastniť aj ďalší záujemci v režime OTP – očkovaní, testovaní a takí, čo chorobu prekonali.

Za takýchto podmienok mnohí potenciálni účastníci volili tú ľahšiu a pohodlnejšiu alternatívu: pozorovať priebeh apoštolskej návštevy

v domácom pohodlí na televíznych obrazovkách.

Ale ani tento dôvod dostatočne nevysvetlí relatívne nízku – takmer s nezáujmom hraničiaciu účasť – najmä keď sa vezme do úvahy, že veriaci boli opätovne vyzývaní kázňami a pastierskymi listami, aby prišli preukázať svoju synovskú oddanosť Sv. Otcovi.

A tu – či sa to už niekomu bude páčiť, alebo nie – objektívny pozorovateľ musí pripustiť aj ďalšie okolnosti, ktoré podmienili tento pokles záujmu: V posledných rokoch naša povestná oddanosť k Rímu akoby ochladla a s vymieraním staršej generácie sa stáva z roka na rok chladnejšou. Treba tiež priznať, že pápež František má síce svoje

Postrehy z diaľky

“kúzlo osobnosti”, ale nie je takou charizmatikou postavou ako bol Ján Pavol II., nemá medzi Slovákmi tú prítiaživosť ako jeho predchodcovia.

Ako sa dozvedám, mnohým ľudom prekážali aj bezpečnostné opatrenia, ktoré vládne orgány pokladali za potrebné zaviesť na ochranu vzácneho host'a. Podľa správy na portáli aktualita.sk (z 10. aug. 2021): “Od 6. do 15. septembra vláda odobrila denné vyčlenenie do 1300 príslušníkov Ozbrojených síl SR, špeciálnej techniky k výkonu radiačného, chemického a biologického prieskumu a tri vrtulníky.” Výsledkom týchto opatrení bolo aj to, že pápežský sprievod potom pozostával takmer z polkilometrovej kolóny policajtov na motorkách vpred, uprostred i v zadu, s vrtulníkom vo vzduchu a pozdĺž celej cesty každých 20-30 metrov uniformovaní policajti či vojaci. Argentínsky denník La Nación s údivom referuje o oplnutí, o prítomnosti armády a ostreľovačoch na strechách na Luniku IX. Či naozaj potrebuje svätý muž, pokorný posol mieru, bratstva a priateľstva takúto ochranu?

Nad všetkými týmito otázkami bude treba sa hlboko zamyslieť.

S KÝM SA STRETOL

A KOHO OBIŠIEL?

Apoštolská návšteva hlavy Katolíckej cirkvi bola určená predovšetkým slovenským katolíkom. Jej cieľom nebolo spoločenské stretnutie, ani politické rokovania, ale predovšetkým upevnenie viery, prehĺbenie náboženského života a povzbudenie v konfrontácii so sekularizmom a ideologickou kolonizáciou. Ako na celom svete, tak aj na Slovensku Cirkev prekonáva krízové obdobie a úlohou nástupcu Sv. Petra je “posilňovať bratov.” Samozrejme, formality a protokol vyžadujú, aby sa návštevník stretol aj s hlavou štátu, s predstaviteľmi vlády a v duchu pokoncilového ekumenizmu pozdravil aj protestantských bratov vo viere a židov. Popri týchto skupinových stretnutiach pápež obyčajne poctí osobným stretnutím jednotlivcov, skupiny a organizácie, ktoré svojou činnosťou pre dobro Cirkvi a spoločnosti obhajujú a uvádzajú do života evanjeliové princípy a zásady inšpirujúce veriacich i neveriacich. Sú to ľudia, ktorí pracujú v skromnosti a aj keď neočakávajú ani chválu, ani odmenu, vždy im dobre padnú slova uznania: “správne konáš, dobrý a verný sluha...” (Mt. 25,23)

Ako inde vo svete, aj na Slovensku musia veriaci denne čeliť pokušeniam a nástrahám agresívneho sekularizmu; aj u nás prebieha boj kultúry života s kultúrou smrti a s jej prejavmi, ako sú potraty, rozvrat rodinného života, genderizmus, osoby LGBT orientácie, atď. Denne sme svedkami, ako obrancovia kresťanských hodnôt sú vystavení posmechu, ich úsilie

biľagované ako nemoderné, reakčné a škodlivé. Na druhej strane právo na potrat sa vyhlasuje za jedno z ľudských práv, spoložitie osôb rovnakého pohlavia si nárokuje postavenie sviatostného manželstva a pod.

Skromní a obetaví obrancovia tradičných kresťanských hodnôt nikdy nepochybovali, že Sv. Otec je na ich strane. V tomto zmysle vďačne vítali, keď ich postoje tak presvedčivo jasne a zrozumiteľne potvrdil aj pápež František na palube lietadla, ktorým sa vracal z Bratislavy do Ríma, keď povedal:

“Potrat je viac ako problém, je to vražda. Kto podstupuje alebo koná potrat, vraždí; o tom niet pochyb. Vezmite do ruky akúkoľvek

rozdelili verejnosť na priateľov a nepriateľov pápeža. Jeden “mienkotvorný” týždenník hodnotil návštevu pápeža ilustráciou na svojej prvej strane. Sprofanizoval pri tom klasické zobrazenie šťastnej rodiny, odťal hlavy matke a jej ženichovi a nahradil ich usmievanými tvármi prezidentky a odvolaného arcibiskupa hrájúceho sa s dieťaťom. (Chýba už len svätožiara okolo ich hláv a človek by mal dojem, že hladí na paródii nazaretskej Svätej Rodiny). V pozadí sa na túto ideálnu rodinnú idylku prizerá pápež František. Nad ich hlavami sa nesie nadpis: Kto sú priatelia a kto nepriatelia pápeža Františka?

Stará rímska definícia priateľstva znie:

Idem velle, idem nolle (t.j. mať spoločnú vôľu; tie isté záľuby, ten istý odmietavý vzťah k zlu). Splňajú túto základnú podmienku priateľstva vyobrazené postavy?

ZLATÁ RUŽA

Nijaká návšteva pápeža sa nekoná bez výmeny darov. Slováci prejavili svojmu host'ovi vďačnosť a dobrosrdečnosť dojemným množstvom darov i darčiek a podobne aj Svätý Otec prejavil svoje pocity nielen v teplotných slovách, ale aj v konkrétnych skutkoch.

Za mimoriadny prejav pozornosti treba však pokladať jeho rozlúčkové gesto pri záverečnej bohoslužbe v Šaštíne.

S krajinou svojej návštevy sa lúčil dojemnými slovami: „Drahí bratia, sestry, nastal čas rozlúčiť sa s vašou krajinou. Pri tejto Eucharistii som vzdával Bohu vďaka za to, že mi umožnil prísť medzi vás, ako aj za to, že som mohol ukončiť svoju púť v nábožnom objatí vášho ľudu, spoločným slávením sviatku vašej patrónky, Sedembolestnej Panny Márie... Nosím vás všetkých v srdci, ďakujem všetkým.“

Ako rozlúčkový dar odovzdal do rúk bratislavského arcibiskupa a predsedu Konferencie biskupov Slovenska Mons. Stanislava Zvolenského prekrásny kalich a k nohám sochy Sedembolestnej patrónky Slovenska položil Zlatú ružu.

Zlatá ruža patrí k najvyšším poctám, aké Sv. Otec udeľuje, v tomto čase už len mariánskym svätyniam. Ide o liturgicko-duchovný obrad, ktorého začiatky siahajú do ranného stredoveku. Spočiatku jej recipientmi boli panovníci alebo ich manželky, vo výnimočných prípadoch aj mimoriadne zaslužilé osobnosti, neskôr aj chrámy, baziliky a mestá. Po Druhom vatikánskom koncile (1962-1965) sa Zlatou ružou vyznamenávajú iba mariánske svätynie. Pápež Pavol VI. ocenil päť svätých, Ján Pavol II. deväť a pápež František zatiaľ iba päť: Guadalupe (Mexiko, 22. novembra 2013), Czenstochowa (Poľsko, 28. júla 2016), Fatima (Portugalsko, 13. mája 2017), Aparecida (Brazília, 7. októbra 2017), Šumuleu/Csiksomlyó (Rumunsko, 1. júna 2019), Šaštín (15. septembra 2021).

Týmto aktom Sv. Otca sa Šaštín dostáva do radu takých známych mariánskych svätých na európskom kontinente ako Fatima, Lurdy, Loretto, Mariazell, Czenstochowa... Je to veľavýznamná pocta, ktorou sa pápež František natrvalo zapisuje do dejín kresťanstva na Slovensku. A ako hovorí prvý pápež sv. Peter, že “láska zakrýva množstvo hriechov” (1Pt 4,8) tak aj tento prejav lásky Petrovho nástupcu zakrýva všetky kritiky a výhrady, ktoré by proti zdanlivým i skutočným nedostatkom apoštolskej návštevy pápeža Františka niekto mohol mať.

FRANTIŠEK VNUK

(Pokračovanie v budúcom čísle)

Vyšlo 2. vydanie pamätí arcibiskupa Jána Sokola

V sobotu, 25. septembra, sa v trnavskom Marianume uskutočnila prezentácia už druhého vydania knihy emeritného arcibiskupa Msgr. Jána Sokola, prvého metropolitu Slovenska s názvom *Je čas mlčať a čas hovoriť*, ktorá vyšla v týchto dňoch vo vydavateľstve LÚČ.

Prezentácia prvého vydania bola najprv v jeho rodisku v Jacovciach a potom v Bratislave v septembri minulého roka. Vzápätí malo nasledovať uvedenie knihy v Trnave, ktoré zmaril lock-down zapríčinený kovidovou pandémiou. Medzitým sa pre nečakaný záujem celý náklad rozobral a pre Trnavu bolo treba pripraviť nové vydanie.

V knihe sa čitatelia dozvedia o živote Cirkvi za komunizmu, o údajnej spolupráci arcibiskupa Sokola s ŠtB, obvineniach z tzv. finančnej sprenevery, ako aj o jeho vzťahu s jeho nástupcom Msgr. Róbertom Bezákcom.

Druhé vydanie knihy pamätí, ktorá vznikla na základe rozhovoru s historikom PhDr. Petrom Sokolovičom, PhD., je doplnené informáciami o ukončení jedenásť

rokov trvajúceho súdneho procesu Msgr. Jána Sokola s časopisom *.týždeň*, ktorý sa rozhodnutím súdu musel za nepravdivé, na cti utŕhajúce informácie uverejnené ešte 25. mája 2009 v tomto časopise ospravedlniť. Podujatie moderoval ThDr. Ján Košiar, ktorý privítal prítomných hostí. Slávnostnú prezentáciu zahájil hrou na fujare RNDr. Štefan Suchý. Spomedzi kňazov Trnavskej arcidiecézy, resp. bývalej Bratislavsko-trnavskej arcidiecézy vystúpil ThDr. Alojz Lackovič, PhD., ktorý s úsmevom oboznámil publikum o svojich zážitkoch s arcibiskupom Sokolom. Hudobné vstupy predstavovali príslovene piesne z pera Mikuláša Schneidera-Trnavského v interpretácii poslucháčky konzervatória Scarlett Pavlovej a barytonistu SND Mareka Pobudu v korepetícii klaviristky Márie Farkašovej. Na podujatí vystúpil tiež JUDr. Ján Čarnogurský v mene „Občianskeho výboru za objektívne informovanie verejnosti“, ktoré bolo založené v marci 2007, teda pred 14-timi rokmi, pre potrebu reagovať na klamstvá,

ktorými vtedy vrcholila mediálna kampaň proti arcibiskupovi Sokolovi. (Príhovor sme uverejnili v minulom čísle - pozn. red.) Vo svojom príhovore oboznámil prítomných s celou štvavou kampaňou a útokmi, ktoré boli vedené viacerými médiami voči Jánovi Sokolovi a Katolíckej cirkvi. Báseň Imricha Kružliaka (Mariána Žiara) Metropolita predniesla PhDr. Elena Šebová, bez ktorej by predstavovaná publikácia neuzrela svetlo sveta. Nanajvýš osobné svedectvo sprostredkoval obecnstvu Ing. Ján Rudolf, PhD., t. č. predseda Správy štátnych hmotných rezerv Slovenskej republiky, no najmä vytrvalý laický spolupracovník arcibiskupa Sokola v rokoch jeho aktívnej biskupskej služby: „Kto zo slovenských biskupov dnes zvláda 3 birmovky v sobotu a 3 v nedeľu?“, položil prítomným rečnícku otázku. Jeho svedectvo pohlo viacerých, medzi ktorými okrem už menovaných boli z kňazského stavu napr. Doc. ThDr. ICLic. Štefan Mordel, PhD., dekan a farár farnosti Trnava – mesto dp.

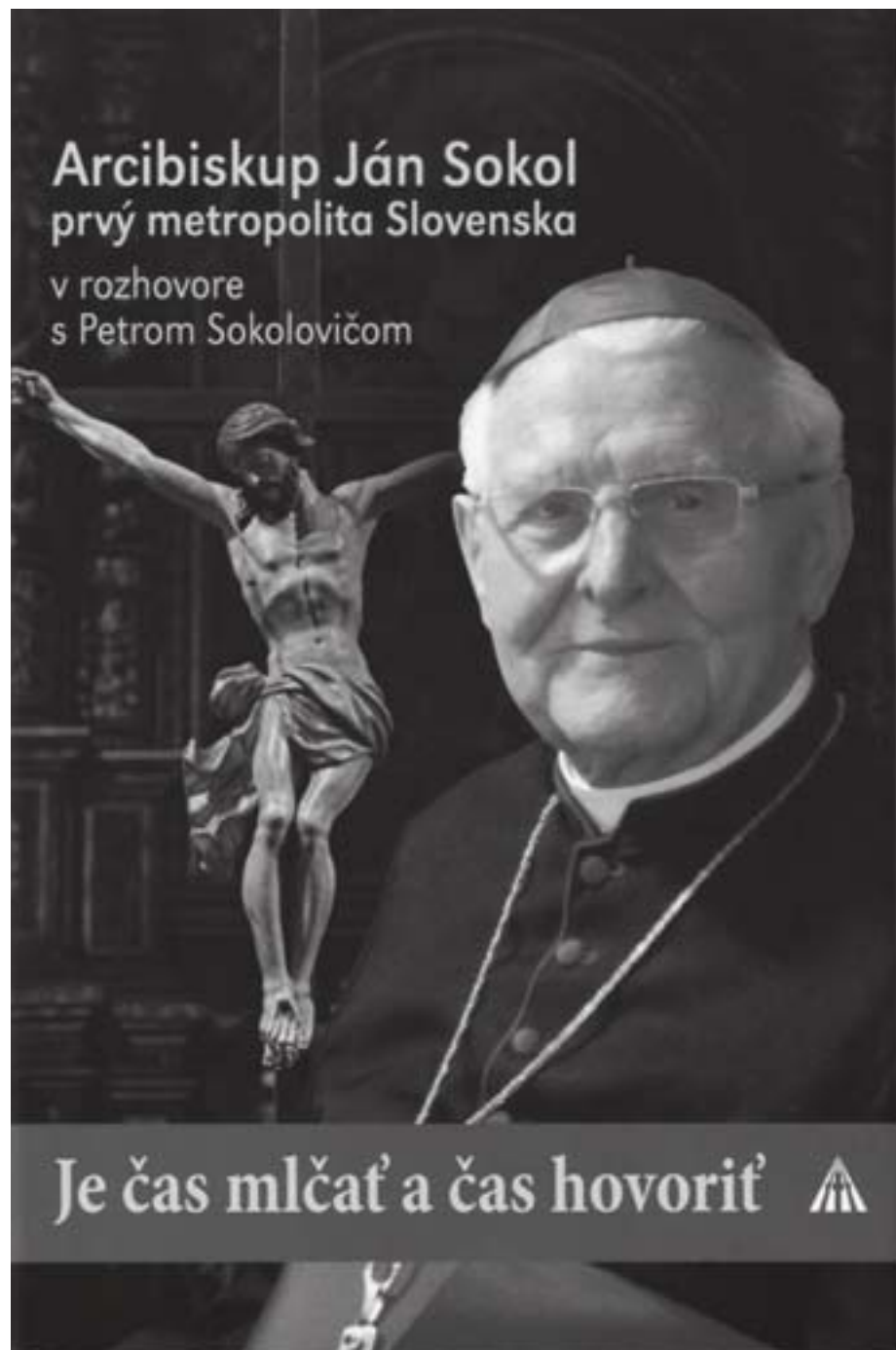
Jozef Gallovič, seredský dekan dp. Ján Hallon, biskupský vikár dp. Rudolf Kopinec či bývalý seredský kaplán vtedajšieho dekana Sokola dp. Jozef Kolpák a tiež členovia arcibiskupskej kúrie. Nechýbali tiež bývalí predstavitelia mesta a samosprávy Ing. Štefan Bošnják a Ing. Vladimír Butko, podpredseda SSV JUDr. Jozef Opatovský, predsedníčka MO Matice slovenskej v Trnave PhDr. Adriena Horváthová, bývalý dekan Filozofickej fakulty Univerzity Komenského prof. Jozef Vladár a mnohí ďalší.

Na záver sa zúčastneným prihovoril Msgr. Ján Sokol, ktorý zaspomínal na časy, keď si ho Pán povolával ku kňazskej službe a poslal ako kvintán prihlášku do tzv. Malého biskupského seminára v Trnave. Nakoniec všetkým udelil svoje pastierske požehnanie. Nasledovala recepcia v priestoroch dvora Arcibiskupského gymnázia, kde emeritný metropolita Sokol dedikoval novovydané pamäti všetkým záujemcom.

JOZEF M. RYDLO

Zo skicára Andreja Mišanka

Zopár reminiscencií „s otvoreným koncom“

Pred rokom 1989 som sa na Slovensko dostať nemohol. Bol som síce francúzskym štátnym občanom, ale u nás vedený na súpise „nežiaducich“ Slovákov, ktorým totalitná moc ex offio odobrala česko-slovenské štátne občianstvo a ktorým „Federálny ministerstvo vnútra“ v Prahe systematicky odmietalo dať vstupné vízum do vlasti. Prvú cestu na Slovensko som mohol podniknúť až po 22 rokoch. Bolo to v lete roku 1991, keď som dostal pozvanie na Valné zhromaždenie Matice slovenskej. Cestoval som už ako Švajčiari, bezprostredne po komplikovanom nadobudnutí občianstva švajčiarskeho súštátia. Šli sme celá rodina, najprv k rodičom do Bratislavy, odtiaľ do Turčianskeho Svätého Martina a potom stadiaľ do môjho rodného Ružomberka. Bola to cesta plná emócií.

Valné zhromaždenie sa konalo v Turčianskom Svätom Martine 10. a 11. augusta 1990.

Vtedy som sa s Milošom Kovačkom stretol prvý raz.

Letmo sme si podali ruky – ako s mnohými vzácnymi ľuďmi, ktorých som poznal iba z odbornej literatúry.

Od tých čias uplynuli tri desaťročia. Z beženca som sa stal navrátilcom. Na tie dni mi však v pamäti zostalo niekoľko nie príjemných spomienok: poznačený švajčiarskou demokratickou tradíciou som nevedel pochopiť, ako možno do najvyššej funkcie v Matici slovenskej zvoliť niekoho v jeho neprítomnosti (bežná prax v demokracii býva taká, že osvedčený navrhnutý kandidát pred zvolením do funkcie osobne súhlasí s kandidaturou a po zvolení sa vyjadri, že funkciu prijíma). Tak vo mne rezonuje moja prvá spomienka.

V súvislosti s touto spomienkou však dodnes vo mne rezonuje aj nezodpovedaná otázka, prečo sa nenaplnili uznesenia valného zhromaždenia... Jedným z uznesení bolo, že na Národnom cintoríne v Turčianskom Sv. Martine mali byť pochovaní osobnosti slovenského národa. K nim predsa patria: zakladateľ Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme Msgr. Štefan Náhalka i polyhistor páter Michal Lacko SJ, ktorí predčasne zomreli vo Večnom meste.

V pamäti mi však osobitne utkvela spomienka na stretnutie v pracovni Michala Kocáka, v tom čase vedúceho literárno-múzejných útvarov MS, kde sedel výkvet slovenských literárnych historikov – Michal Eliáš, Miloš Kovačka, Augustín Maťovčík, Stanislav Šmatlák, Ján Števec, Pavol Števec, Imrich Sedlák – a kde sa následne rokovalo o mojom podnete vydať v Matici slovenskej povstalecký román Jozefa Cigera-Hronského Svet na Trasovisku. Nik nebol proti jeho vydaniu. Ale keď vedúci matičného vydavateľstva Peter Martinka položil otázku, kto bude mať úvod napísať do matičného vydania úvod, prípadne doslov, nastalo ticho. Keďže nikto z elity prítomných sa neprihlásil, tak som navrhol, že vydavateľstvu poskytnem svoj dávnejší text zo štvrtročníka pre slovenskú kultúru Most, tlačového orgánu Spolku slovenských spisovateľov a umelcov v zahraničí. Atmosféra sa hneď zmenila, každému z prítomných odľahlo. Časom som pochopil prečo. Ďalšie peripetie s vydaním tohto umeleckého diela nasledovali...

Z prítomných ma zaujal Miloš Kovačka. Osobne som ho nepoznal, poznal som však niektoré jeho teoretické a koncepčné príspevky o problematike slovenskej bibliografie. Boli obdivuhodné. Ale v pamäti sa mi vynorila i jeho „odporúčajúca bibliografia“ Strane k 55. výročí založenia.

V súvislosti s vydávaním prvých dvoch zväzkov Slovenskej bibliografie v zahraničí z pera pátra Michala Lacko SJ musím uviesť, že začiatkom sedemdesiatych rokov 20. storočia sme v knižnici Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme vybudovali celkom slušnú zbierku dostupnej bibliografickej literatúry; a tam sa vyskytovalo meno Miloš Kovačka. Nemožno mi neuviesť ani to, že špecializovanú literatúru kupovali na svojich pastoračných cestách prelát Štefan Náhalka, niečo v katalógoch antikvariátov ponachádzal páter Michal Lacko SJ, čosi som obstaral i ja. Do Ústavu prichádzala literatúra aj priamo zo Slovenska, či už súkromnou, alebo úradnou cestou, a to: z Matice slovenskej, z niektorých ústavov SAV i zo štátnych vedeckých knižníc, neraz i z redakcií periodík, akými boli Ateizmus, Filozofia, Nová mysl, Nové slovo, Otázky míru a socializmu, Príspevky k dejinám KSČ. Podarilo sa dať dokopy na ten čas celkom slušnú zbierku kľúčovej i príručnej bibliografickej literatúry (M. Fedor, Š. Hanakovič, A. Javorčíková, D. Katusčák, A. Kuruc, P. Liba a iní).

Keď sme sa potom spolu s Milošom Kovačkom rozprávali, povedal mi, že v SNK MS by sa im zišiel odborník, ktorý by pomohol sceľovať knižné fondy zahraničných slovaciek.

V našich neskorších rozhovoroch sme rozoberali vtedajšie zanikajúce totalitné a vznikajúce demokratické slovenské pomery týkajúce sa spoločnosti, štátu, cirkvi, hospodárstva, kultúry; natrvalo zrejme zostanú poznačené štyrmi desaťročiami komunizmu... Spomínali sme aj všetky tie boje o moc, o výnosné miesta, o peniaze. Konštatovali sme, že poctivej práce je tu ako šafranu... Raz mi povedal: „Mladá generácia, ľudia do 30 – 35 rokov, sa ešte teší z budúcnosti, lebo má život pred sebou, ale moji rovesníci a starší, to sú stratené generácie.“ A komentujúc pomery v Matici slovenskej (na svoju povahu nezvyčajne tvrdo) sa vyjadril, že nikto nemá odvahu vymiesť ten Augiášov chliev: „Dúfam, že niekdajší námestník ministra kultúry Michal Adamov Kováč, ktorý sa stal novým, v poradi už dvanástym správcem, urobí v Matici slovenskej konečne poriadne „jarné upratovanie“...“

V rámci programu TOKTEN/UNDP, na ktoré ma bolo údajne vybralo Ministerstvo zahraničných vecí Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, som bol na niekoľkotýždňovom konzultantskom pobyte v Slovenskej národnej knižnici Matice slovenskej v Turčianskom Sv. Martine. Vybrať ma Ministerstvo zahraničných vecí Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky síce vybralo, ale nemalé peniaze vo valutách určené ako môj honorár som nikdy nevidel, zmizli niekde medzi Prahou, Bratislavou a Martinom... Ešteže som ich na existenciu nepotreboval! Do SNK MS som však šiel rád, lebo mi záležalo na sceľovaní slovenského kultúrneho dedičstva.

Po tejto skúsenosti ma správca Matice slovenskej Michal A. Kováč „prizval k súčinnosti v MS“. Presvedčil ma. Jeho pozvanie som

po konzultácii s predstaviteľmi Slovenského ústavu v Ríme s nemalou dávkou romantizmu i naivity aj prijal a začal som byť „súčinný“ v SNK MS a pôsobiť v nej. Výmenovali ma za námestníka riaditeľa a správcu podnikal inštitučné kroky na to, aby som sa stal jej riaditeľom. To sa mu v rámci mocenského boja v MS napokon nepodarilo, pretože on v roku 1993 prišiel o správcovstvo a mňa jeho nástupca Miroslav Bielik zo SNK MS vypoklonkoval ako „rušivý čechoslovakistický element, ktorý do MS dosadil kádehák Mišo A. Kováč“. Keď som bol v exile, pre „ľudákov“ som bol „čechoslovák“, pre „čechoslovakov“ som bol „separatista“, pre „demokratov“ som bol „komunista“, pre „komunistov“ som bol vraj „fašista“ a tak dookola... Mocenskej vrchnosti, ktorá Maticu slovenskú ovládla, som neprišiel vhod, moja prítomnosť im vonkoncom nevyhovovala, mňa totiž nebolo možno ani ohľupovať, ani podplácať; matičnú „prebundu“ som ja nepotreboval. Keď sa pripravovala štátna návšteva talianskeho prezidenta Oscara Luigiho Scalfaru na Slovensku, tak som sa od slovenského veľvyslancu v Ríme Martina Kontru dozvedel, že tajomník Matice slovenskej Stanislav Bajanič ma celkom ne diplomaticky povedal, že moja prítomnosť v Matici slovenskej je neželateľná...

Tie tri roky, ktoré som strávil v Martine, neboli však zbytočné! (Možno sa o nich rozpišem inokedy.) A to niečo, čo sa mi tam podarilo, tak to bolo aj vďaka systematickej, cieľavej a nezištnej podpore Miloša Kovačku.

S Milošom Kovačkom sme preberali problematiku slovenskej bibliografie. Jej vtedajšiu úroveň som považoval za obdivuhodnú a v mnohom predbiehajúcu i prevyšujúcu aj vyspelé európske národy či štáty. Slovenská bibliografia bola dobre rozvinutá nielen na teoretickej úrovni, ale najmä v praxi, kde sa naplno prejavovala poctivá systematická práca uplynulých desaťročí. Z tejto poctivej systematickej práce sa rodil ambiciózny program informatizácie slovenskej spoločnosti. Pochopiteľne, bibliografia malého národa sa dala zvládnuť ľahšie v porovnaní s bibliografiou početnejších, väčších národov.

Ak sa v tom čase v slovenskej bibliografii niečo nedarilo rozvíjať a spracúvať podľa predpokladaných očakávaní, prípadne nastavení a predstáv, treba otvorene priznať, že sa to týkalo oblasti zahraničných slovaciek. Miloš Kovačka si bol toho vedomý. Na ňom teraz spočívalo bremeno zodpovednosti za Národný bibliografický ústav SNK vrátane neblahého bremena desaťročia trvajúcej ideologicko-mocenskej ostrakizácie slovenskej diaspóry v období totalitného komunistického režimu. Od päťdesiatych rokov 20. storočia knihovníci a bibliografi SNK MS museli uplatňovať zlopovestnú tézu Historického ústavu Slovenskej akadémie vied; jej podstata tkvela v tom, že emigrantská literatúra vydávaná v západných kapitalistických krajinách neprináša nič závažné o tunajšom súčasnom živote a ani nie je svedectvom vývoja na Slovensku.

Do SNK MS v Turčianskom Sv. Martine sa v rokoch 1945/48 až do rokov 1989/1990 dostali len tie zahraničné slovaciká, ktoré unikli cenzorským zásahom pracovníkov i štátnej bezpečnosti „poštového úradu“ 001 20 Praha, i samotnej Slovenskej národnej knižnice MS. Fondy SNK MS zdeformovala politika komunistického režimu, ktorého oddaní prívrženci ničili podľa vlastných mocenských cieľov všetko, čo mohli a smeli. Preto boli fondy zahraničných slovaciek v katastrofálnom stave! A tak sme s Milošom Kovačkom dospeli k rozhodnutiu, že slovaciká začneme pasportizovať (bolo to jedno z prvých porevolučných rozhodnutí). Toto rozhodnutie sme s Milošom Kovačkom aj uskutočnili. Išlo o pasportizáciu slovaciek zaznamenaných v dvoch zväzkoch Slovenskej bibliografie v zahraničí, ktorú zostavil páter Michal Lacko SJ a ktorá vyšla v Slovak Studies, vedeckej ročenke Slovenského ústavu v Ríme; prvý zväzok vyšiel v roku 1967 a druhý zväzok v roku 1977. Zistilo sa, že zo 6 001 zahraničných slovaciek výberovo zaznamenaných v Slovenskej bibliografii v zahraničí SNK MS v Turčianskom Sv. Martine vlastnila v jeseni roku 1990 vo svojich fondoch len 560!

Predpokladal som, že fondy zahraničných slovaciek krajanskej a exilovej proveniencie nebudú môcť byť úplné, ale zistenie, že SNK MS, vrcholná kultúrna ustanovizeň Slovenska, ktorej zákon stanovoval udržiavať pamäť národa, nemala ani desatinu toho, čo by mala mať, ma veľmi neprijemne prekvapilo. Dodnes túto informáciu považujem za jednu z najsmutnejších v celom doterajšom svojom živote prežitom v donútenom vyhnanstve, z ktorého som sa pozmenenou najvyššou mierou dúfajúc, že nastane obrat vo vnímaní hodnôt a pahodnôt života, dobrovoľne vrátil, v nádeji pomáhať svojej zorientovať sa...

Na základe zistenej potvrdenej skutočnosti týkajúcej sa slovaciek Miloš Kovačka z titulu svojej funkcie rozhodol, že SNK MS urýchlene vydá nové vydanie oboch zväzkov Slovenskej bibliografie v zahraničí. Chcel, aby som do nášho nového vydania Slovenskej bibliografie v zahraničí napísal úvod. Z piety voči autorovi som to však nepovažoval za vhodné. Nové vydanie vyšlo v menšom formáte a celý náklad bol rozposlaný do všetkých slovenských knižníc.

Podnikali sme potom kroky na to, aby tretí zväzok Slovenskej bibliografie v zahraničí 1976 – 1990 vyšiel v SNK MS spoločne so Slovenským ústavom v Ríme a aby Národný bibliografický ústav SNK MS zaradil do svojho programu pracovnú výskumnú úlohu Retrospektívna slovenská zahraničná bibliografia 1945 – 1990. Uvedol som ju i hovoril som o nej na 8. slovenskej bibliografickej konferencii v Spišskej Novej Vsi, ktorá sa konala v roku 1991. Na túto konferenciu ma pozval Miloš Kovačka ako „zodpovedného činiteľa bibliografického odboru Slovenského ústavu v Ríme“.

Vtedy som si romanticky myslel, že „v dejinách slovenskej bibliografie

sa dnes začína písať nová kapitola“. Keď som na onom fóre navrhol, aby Slovenská národná knižnica v Matici slovenskej, ona je predsa strážkyňa a ochrankyňa pamäti nášho národa, pripravila na vydanie „ešte v tomto desaťročí“ svoju bibliografiu slovenského zahraničia pod názvom Retrospektívna slovenská zahraničná bibliografia 1945 – 1990, ktorá by znamenala tvorbu všetkých Sloveniek a Slovákov žijúcich a tvoriacich v zahraničí, teda v krajinách slovenskej emigrácie v iných európskych štátoch a v zámorí, osobitne som podotkol, že takéto dielo, kvalitatívne i kvantitatívne na vysokej úrovni, sa podarí uskutočniť len vtedy, ak jeho koncepciu rozpracujú odborníci Národného bibliografického ústavu SNK MS na základe vlastných skúseností a ich potrieb a zúčastnia sa na ňom odborníci a záujemcovia zo všetkých tých krajín, do ktorých Slovákov zavial osud.

Na návrh Národného bibliografického ústavu SNK MS, ktorý formuloval Miloš Kovačka, ma vedenie Matice slovenskej a Slovenská národná knižnica Matice slovenskej poverili, aby som vypracoval „Koncepciu Slovenskej národnej knižnice Matice slovenskej na záchranu a poznávanie slovenského kultúrneho dedičstva v zahraničí“. Už ako námestník riaditeľa SNK som koncepciu vypracoval. Jej odbornými oponentmi boli špičkoví pracovníci odborných pracovísk, prešla rozličnými pracovnými komisiami, ktoré ju odobrili, a schválilo ju aj grémium správcu Matice slovenskej. Vypracovaná, odobrená a schválená koncepcia napokon uviazla... Prečo? Pretože v poslednom desaťročí 20. storočia sa v Matici slovenskej rozpútala žabomyšia vojna – nastal tu mocenský boj. A koncepcia sa stala jednou z obetí tohto boja o moc. Celá koncepcia ostala na mŕtvom bode, nikdy sa z nej nič nerealizovalo. Odvtedy uplynuli tri desaťročia. Zrejme slovenskej „kultúrnej“ spoločnosti, žijúcej opäť v samostatnom štáte, je osud zahraničných slovaciek vrátane sceľovania slovenskej kultúry ľahostajný... O koncepcii som prednášal v roku 1992 v Bratislave na Medzinárodnej konferencii Pracovného spoločenstva biblioték a dokumentačných stredísk pre výskum východnej, strednej a juhovýchodnej Európy (ABDOS) a o rok neskôr, v roku 1993, na Kongrese slovenskej vedy, ktorý sa konal už v hlavnom meste samostatnej Slovenskej republiky.

Odvtedy došlo k viacerým neblahým zmenám. SNK MS začala roku 1992 v rámci Slovenskej národnej bibliografie vydávať samostatnú sériu Zahraničné slovaciká. Vyšlo však iba 10 zošitov, naposledy v roku 2001! Bezprostredne po svojom osamostatnení však Slovenská národná knižnica prestala túto sériu venovanú zahraničným slovacikám vydávať. Pracne vybudovaná samostatná databáza zahraničných slovaciek sa „rozplynula“ v online katalógu. Spočiatku sa ešte dala rekonštruovať – na základe formálneho deskriptora, lenže potom v ktorejsei mŕtvej-premúrdre hlavne skrsla myšlienka zrušiť niektoré popisné polia; potom zasa prišli nejakí brigádnici a za úlohu dostali „čistiť“ databázu. Nemajúc relevantné vedomosti, svojvoľne pomenili niektoré deskriptory, a tak vznikol chaos – verejnosť naň dopláca dodnes. V online katalógoch kníh i článkov sa človeka aj dnes pri zisťovaní niektorých záznamov zmocňuje hrôza – nie sú, chýbajú (prečo, koľko, ako, to nik netuší). Nočná mora Milošu Kovačku pokračovala...

Slovenská národná knižnica, najprv v Matici slovenskej, potom samostatná, nerealizovala mnoho podobných projektov! Aj črtajúcu sa veľmi dôležitú spoluprácu s Európskou základinou pre knižničnú spoluprácu so sídlom v Bruseli (European foundation for library cooperation), ktorá v de-väťdesiatych rokoch 20. storočia rozbiehala projekt medzinárodnej bi-bliografie exilovej a disidentskej literatúry Free Word [Slobodné slovo]. Alebo kooperáciu s Talianskou národnou knižnicou v Ríme, s Vatikánskou apoštolskou knižnicou, ďalej ambicióznym plánom spolupráce Slovenskej národnej knižnice s Centrálnym talianskym inštitútom patológie knihy. Ten zastrešoval Oscar Luigi Scalfaro (1918 – 2012), môj osobný priateľ, v tom čase prezident Talianskej republiky, ktorý našiel spôsob, ako financovať taliansko-slovenskú knižnično-reštaurátorskú spoluprácu z talianskych rozpočtových a mimorozpočtových zdrojov. Neuskutočnila sa ani spolupráca so slovenskými inštitúciami v Ríme, ani spolupráca so Slovenským ústavom sv. Cyrila a Metoda, ani so Slovenským ústavom, ustanovizňou slovenských kultúrnych, najmä vedeckých pracovníkov žijúcich mimo územia Slovenska, ani so Slovenským historickým ústavom v Ríme.

O všetkých týchto iniciatívach sme rokovali v Ríme na oficiálnej úrovni v jeseni roku 1993, keď sa delegácia Matice slovenskej v zložení odborníkov Michal A. Kováč, Miloš Kovačka, Blažej Belák a Jozef Rydlo zúčastnila na spomienkovej slávnosti pri príležitosti 30. výročia založenia Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme – vtedy sa na slávnosti zúčastnil aj premiér Vladimír Mečiar, prvý predseda vlády samostatnej Slovenskej republiky, ktorý vtedy do pamätnej knihy Ústavu napísal:

Slováci prežili ako národ vďaka Cirkvi. Dávala vieru a nádej, vzdelanosť, kultúru jazyka, národnú spolupatričnosť. Morálna obnova je pilierom štátu a bez Cirkvi nie je možná. Zoberte človekovi vieru a dušu. A čo mu zostane? S úctou k dielu tohto Ústavu, že v časoch, keď boli mnohí, čo sa rozdávali, čo sa vzdávali, zbierali ste pramienky a vytvorili prúd poznávaní, výchovy k spolupatričnosti. Ďakujeme vám. Vytvrajte, urobili ste niečo, čo je viac, ako je dĺžka ľudského života.

Správca Matice slovenskej v rokoch 1993 – 1994 Michal A. Kováč vo svojej stati Zápas stálych pracovníkov Matice slovenskej (dnes Slovenskej národnej knižnice) o styk so Slováckmi v zahraničí (1963 – 1994) v súvislosti s touto rímskou návštevou píše: „Problémom Slovenskej národnej knižnice v Matici slovenskej bol a dodnes ostal problém tzv. kyslého papiera, na ktorom boli tlačené aj slovenské knihy a periodiká. Preto sme osobitnú pozornosť venovali riešeniam, ktorými sa tento problém podarilo odstrániť v ústredných knižničných inštitúciách v hlavnom meste Talianskej republiky a vo Vatikáne. Nadviazali sme veľmi užitočné profesionálne kontakty pokiaľ išlo o reštaurovanie kníh, odkysličovanie a budovanie elektronických katalógov. V reštaurovaní kníh neboli Slováci nováčikmi. Taliani počnúc rokom 1990 rozbiehali online katalógy.

So záujmom sme sledovali dve metódy odkysličovania, jednu v Ríme, druhú vo Vatikáne; obidve mali spoločné takmer priemyselné zvládnutie tohto náročného konzervačného procesu. Zámerom Jozefa Rydla bolo, aby sme, opierajúc sa o skúsenosti našich matičných knižničných odborníkov, vybudovali v SNK MS v Martine obdobu rímskeho inštitútu patológie knihy, ktorý by bol pilotným pracoviskom pre celú strednú Európu, s presahom na východ nášho kontinentu (Ukrajina, Rusko, Bielorusko, Litva, Lotyšsko, Estónsko). Obdivoval som ho, pretože vedel nájsť nielen kontakty, ale aj prostriedky zo zahraničných zdrojov na realizáciu projektov. Napríklad jeho priateľ Oscar Luigi Scalfaro, v tom čase prezident Talianskej republiky, našiel spôsob, ako financovať taliansko-slovenskú knižnično-reštaurátorskú spoluprácu z talianskych rozpočtových a mimorozpočtových zdrojov. Keď sa nové vedenie MS vzdalo realizácie tohto projektu, nikto z talianskej strany nevedel pochopiť, prečo sa tak stalo. Išlo predsa o perspektívny projekt pre Slovákov. Podobne to bolo s projektom hypermodernej tlačiarne pre Spolok sv. Vojtecha v Trnave. Ani ten projekt sa nerealizoval. Podobnosť čisto náhodná? Aj v jednom, aj v druhom prípade problém realizácie projektov spočíval v politickej úzkoprsosti, vedomostnej krátkozrakosti, ktoré sú plodom ľudskej hlúposti...“

Neskôr, keď sme sa s Milošom Kovačkom hocikde stretli, vždy sme spomínali na našu rímsku návštevu „s otvoreným koncom“.

Dodnes mám v živej pamäti onú neskrývanú obrovskú radosť, akú mal Miloš Kovačka pri prehliadke Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda, ktorý poznal iba prostredníctvom jeho knižných vydání. Spomínam si na jeho dojatie pri návšteve hrobu sv. Cyrila v Bazilike sv. Klimenta, kde sa zbožne modlil Otčenáš. Najväčšiu radosť i najväčšie dojatie však prežíval asi vtedy, keď nás prijal prefekt Vatikánskej apoštolskej knižnice a spomínal na Dr. Ignáca Zelenku, dlhoročného riaditeľa Katalógu tlačených kníh Vatikánskej apoštolskej knižnice. Dovtedy vlastne martinskí návštevníci nevedeli ani o spomínanej osobe, ani o tom Katalógu... A prefekt urobil gesto: pod prísny dozor strážnej služby s nami navštívil unikátne trezorové priestory, kde ani pracovníci Vatikánskej apoštolskej knižnice nesmú kedykoľvek vstúpiť! Takto martinskí pracovníci SNK MS mohli vidieť nielen stredoveké kódexy a bulu, na základe ktorej bol exkomunikovaný Martin Luther, o čo už dávnejšie v istom rozhovore so mnou prejavil Miloš Kovačka záujem, ale aj dvojtisícročné staro- a novozákonné biblické texty písané na papyruse.

To všetko v duši evanjelika Miloša Kovačku, hlboko veriaceho kresťana, rezonovalo dlho.

Potom sme ešte po 357 schodíkoch vystúpili na Michelangelovu kupolu Baziliky sv. Petra. Neprekvapilo ma, že Miloša Kovačku sa zmocnil závrät.

Pekných hlbokých zážitkov, neraz prekvapujúcich, sme za ten krátky čas prežili s Milošom Kovačkom neúrekom...

JOZEF M. RYDLO

Čo po nás ostane

KRISTÍNA ONDRKÁLOVÁ

Boh je láska

Sme milovaní,
Boh nás má všetkých spočítaných
ako vrabce.
Neskriví
sa ti ani vlas na hlave
bez jeho vedomia.
Boh je otec,
miluje
ako mama.

na Božiu misiu.
Solúnski bratia.
Slovo bolo u Boha
a to slovo bolo Boh.
Ono bolo na počiatku.
V jeho mene
prišli aj k nám,
aby skrze neho
všetci uverili
a uvideli jeho slávu.
Vyslanci slova,
služobníci Krista.
Pokorní bratia zo Solúna.

Augustín

Rebel s túžbou poznania,
neúnavný hľadač pravdy,
intelekt, zdá sa, nestačí –
milosť s vierou sa snúbia.
Nespokojné je srdce bez Boha,
kým nespočinie v ňom navždy...
Kristus je svetlo, niet v ňom tmy,
Boh je pravda.

Solúnski bratia

Na počiatku bolo slovo
a slovo bolo u Boha.
Múdrost' dostal do vienka,
bola mu daná
vysnívaná Sofia.
Túžba spoznať Boha
neutícha.
Bratia zo Solúna,
poslovia Kristovho slova,
bratia pokory.
Modlitba v ústraní
a oni,
povolání

Poznanie

Nietzscheho poznanie vytlačili
dekády času
a z hlasu,
ktorý vrel
o mŕtvom Bohu,
zostali len spomienky
a popol.
To jediné,
čo po nás ostane,
Boh vpisuje
do srdc ľudí.

Z ústrania

V kúsku nebeského chleba
tajomne prítomný Kristus –
Syn Boha živého.
Ako žobrák prosím
o omrvinky z tohto chleba bieleho,
o prítomnosť Pána, bez ktorej duša
neúprosne lačnie.
Tvárnosť tohto sveta, Pane,
sa raz pomínie.
Ako všetko.
Zostaň so mnou, ó Bože,
v kúsku chleba nebeského,
osláv vo mne
svoje meno.

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava
Telefón: 0911 286 452
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o.
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.
IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: Július Binder – Šéfredaktor: Teodor Krížka – Cena jedného čísla je 1.90 € (ročne 39,90 €) – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickej adrese: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164,

820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418091 alebo 02/54640949 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicke vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: teodor.krizka@gmail.com – Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

KONEČNÝ CIEĽ SNS - SAMOSTATNÁ SR

Pred blížiacimi sa voľbami roku 1992 sa začínala črtat ostrá volebná kampaň medzi politickými stranami, v ktorej sa vykryštalizovali postoje strán ku kľúčovým otázkam budúcnosti Slovenska. Prekvapením bol nárast preferencií novovzniknutého politického subjektu HZDS. Vo vzťahu k štátoprávnemu usporiadaniu však nemalo vyhranenú pozíciu, ale zdôrazňovalo rovnoprávne postavenie Slovenska v rámci federácie. Jedine SNS, ktorá vystupovala v otázke samostatnosti veľmi radikálne, mala vo svojom programe zakotvené vytvorenie samostatného Slovenska.

V Banskej Bystrici sa dňa 22. júna 1991 konal zakladajúci snem HZDS, kde bol veľkou väčšinou za predsedu hnutia zvolený Vladimír Mečiar. Vo svojom politickom programe HZDS deklarovalo vôľu žiť v spoločnom zväzku s českým národom v národnom a národnostnom programe hnutia prijatom na sneme, pričom netajilo, že predovšetkým záležalo na obsahu tohto spoluzití, ktorý mal spočívať v dotvorení slovenskej a českej štátnosti, ktorá okrem federatívnej, pripúšťa aj iné formy štátoprávného zväzku. Tí, ktorí nesúhlasili s Vladimírom Mečiarom, založili neskôr na poslednom republikovom sneme VPN 19. októbra 1991 v Poprade nový politický subjekt Občianska demokratická únia.

Pre SNS však už bol konečným cieľom samostatný štát. Pod vedením svojho predsedu Jozefa Prokeša sa SNS rozhodla upustiť od hlučných pouličných mítingov a kráčať parlamentnou ústavnou cestou. Avšak problémom stále zostávala jednota. Na Slovensku bolo viacero malých národných strán s veľmi podobným programom ako mala SNS, ktorá s týmito stranami mnohokrát rokovala, no konkrétne výsledky sa nedostavili. Podľa SNS však väčšina týchto strán bola založená na osobných ambíciách ich čelných predstaviteľov. Boli však aj strany a hnutia, s ktorými SNS dobre vychádzala a aj také, ktoré sa so SNS spojili. To vyvolávalo vieru vo vytvorenie Národného bloku. S predstaviteľmi KDĽ a HZDS bola SNS ochotná dohodnúť sa na rôznych politických otázkach týkajúcich sa Slovenska. Hlavným cieľom však ostal samostatný štát a tomu cieľu podriadili celé svoje úsilie. V spoločnom štáte Slovensko nezískalo dostatočnú identitu a medzinárodné uznanie ako celok. Iba samostatné Slovensko mohlo vypracovať efektívnu politiku, ktorá by ho propagovala ako krajinu, kde by mohli zahraniční investori viac investovať a ktorú by zahraniční turisti viac navštevovali, a tým podporovali zamestnanosť a ekonomický rozvoj. Slovensko nemalo kompetencie nad takými ekonomickými pákami akými sú daňová, úverová či colná politika. Neexistovali žiadne garancie, že sa so Slovenskom bude zachádzať v budúcnosti senzitívnejšie. Iba samostatné Slovensko malo mať nedeliteľný záujem na rozvoji Slovenska.

PREČO SAMOSTATNÁ SR

Jedným z výrazných rysov modernej politiky bolo rastúce uznanie významu kultúrnych rozdielov v spoločnosti, často prezentovaných ako politická identita alebo politická rozmanitosť. Identita uvádza osobné do vzťahu k spoločenskému, pretože jednotlivec sa chápe ako začlenený do určitého špecifického kultúrneho, sociálneho, inštitucionálneho a ideologického kontextu. Identita je ako ľudia sami seba vidia, je utváraná v kontinuite sociálnych a iných vzťahov, ktoré ich odlišujú od iných.

Slovenský národ stál pred krížovatkou ako sa rozhodne. Otázka vlastnej

štátnosti slovenského národa bola otázkou ďalšieho rozvoja Slovákov ako národa, i Slovenska ako krajiny so všetkými jeho obyvateľmi. Túžba vyjadriť svoju národnú suverenitu vlastnou štátnosťou je prirodzenou túžbou každého národa a vyplýva výhradne z túžby ďalej sa rozvíjať. Suverénne národy vyjadrujú svoju suverenitu všade vo svete vlastnou štátnosťou. Suverénne národy prijímajú medzi sebou len ten národ, ktorý sa nebojí mať vlastný štát. Len suverénny a slobodný národ sa môže slobodne rozhodnúť, či chce žiť naďalej s iným národom v nejakom spoločnom štáte. Až sa dostane odpoveď na otázku, v čom je výhodné byť v spoločnom štáte oproti samostatnosti, bolo možné dať odpoveď na otázku, ako mal spoločný štát vyzerat'. Avšak odpoveď na prvú otázku pre Č-SFR nikto nenašiel. V spoločnom štáte nás držal len strach

z budúcnosti, alebo strach tých, čo presadzovali zotrvanie vo federácii. Spoločný trh, vzájomná ekonomická väzba, kultúrne vzťahy či rodinné záväzky, ktorými operovali zástancovia federácie, toto všetko sa dalo zabezpečiť dohodami ako je to všade vo svete. Vytvorením vlastnej štátnosti by Slovensko získalo právo nadväzovať priame, rovnoprávne a vzájomne výhodné vzťahy so všetkými ostatnými národmi sveta a stalo sa tak plnoprávnym a uznávaným členom medzinárodného spoločenstva. Národný štát bol aj podmienkou stability integrovanej Európy. Lebo tá bude stabilná iba vtedy, ak bude zložená z rovnoprávných národov. Hlásiť sa k vlastnému národu nie je nič archaické. Svet nebude stabilný, pokiaľ deklarované právo národov na sebaurčenie nebude i skutočne naplnené.

PREČO NIE FEDERÁCIA

Národnosť sa stala mocou politickou. Ak aj bola národnosť veľkou politickou mocou, národnostné právo bolo veľmi nedostatočne formulované v moderných ústavách a zákonoch. V krajinách národnostne zmiešaných niektoré jazykové práva boli kodifikované. Ako náhle sa uznala opodstatnenosť ľudskej osobnosti, individua, uznala sa taktiež oprávnenosť jeho jazyka. To je samozrejme v štátoch obývaných jedným národom, avšak v štátoch národnostne zmiešaných býva oficiálne uznanie predmetom národnostných sporov. Preto sa politická nesamostatnosť národov či časti národov v zmiešaných štátoch tak silno precitňovala a tak ťažko niesla. „Akým právom sú Slováci politicky potlačovaní, keď národy iné a menšie sú voľné?“

Občania Slovenskej republiky boli neustále vystavovaní tlaku proti-rečiacich si informácií a rôznych pojmov zo štátoprávnej oblasti ako sú federácia, konfederácia, únia, spolkový štát či samostatný štát. Samotná orientácia v tejto záplave spôsobila, že jednotlivci prestali byť orientovaní a bol dezorientovaný. Najväčšie deformácie v pojmosloví sa odohrávali pri vysvetľovaní pojmov spoločný a federatívny. Pod federáciou sa už nerozumelo to, čo bolo jej niekdajším hlavným znakom, t.j. zmluva, ale administratívne členenie jednotného štátu s rozsiahlymi právomocami a administratívnych súčastí. Preto aj z hľadiska medzinárodného práva sa federácie chápali ako jednonárodné štáty a prípadná národná

odlišnosť jednotlivých zložiek federácie, ako to bolo v prípade

Č-SFR, bola vo svete chápaná nie ako národná odlišnosť, ale ako etnická rôznorodosť v rámci jedného národa. Preto všetky kroky uskutočňované za federáciu, ako jedínú možnú formu spoločného štátu, bolo iba pokračovaním tradičného a osvedčeného čechoslovakizmu, ktorého cieľom bolo vytvoriť si zo Slovenska polozávislý, nesvojprávny územný celok, z ktorého mal ťažiť strategicky aj ekonomicky. Spoločných štátov však bolo nepomerne viac typov, medzi ktoré možno zaradiť Európske spoločenstvo ako určitú formu spoločného štátu suverénnych a nezávislých republík. Bez vlastnej suverenity totiž žiadny národ nemohol byť skutočne slobodný. Preto sa aj z prejavov politikov federalistov akým bol napríklad Václav Havel, slovo suve-

krom silnelo presvedčenie, že radikálne urýchľovaná ekonomická transformácia vyžadovala zo všetkého najviac pevné centrum. To podnietilo sklony smerujúce skôr od ústavne zakotveného modelu zloženého štátu k modelu unitárnemu. Opačné slovenské smerovanie bolo povzbudzované tvrďšími sociálnymi dopadmi reformy. Toto malo osudný dopad, v oboch pospolitostiach to uvoľňovalo národné pocity a nacionalizovalo verejnú mienku. Česká povonembrová politická elita nenašla silu ísť proti prúdu a začala sa zahrávať s myšlienkou, že federácia je vlastne produktom reformného komunizmu a jeho riešenia národnostnej otázky, ktorému bolo cudzie plné pochopenie liberálnych princípov občianskej spoločnosti. V prirodzenom slovenskom pohybe k novému typu Česko – Slovenskej štátnosti tak

rozhodla dospieť demokratickou cestou a z tejto neustúpila. Autorita SNS rástla už aj v zahraničí a o mnohom navštevčovalo aj prijatie predsedu SNS Jozefa Prokeša bývalým prezidentom USA Ronaldom Reaganom.

Zaujímavou a pozornosťi hodnou bol postoj SNS k otázke prvej Slovenskej republiky, ktorá vznikla 14. marca 1939. Vo vedení strany zástaval názor, že čo sa týka 14. marca, otázka budúcej samostatnej štátnosti totiž nijako nestojí na tom, či tu už niekedy bol, alebo nebol samostatný Slovenský štát. Je to jednoznačné právo vyplývajúce zo štatútu národa a z Charty OSN. Pri príležitosti osláv 53. výročia vzniku prvej Slovenskej republiky, zorganizovala SNS slávnostnú recepciu, na ktorej z úst predsedu SNS Jozefa Prokeša v príhovore prítomným odznelo, že „štrnásty marec je veľmi významným dátumom v slovenskej histórii. Tak ako Francúzi oslavujú 14. júla výročie Veľkej francúzskej revolúcie a nespája ho nikto s jakobínskym terorom, mal by 14. marec, keď sa po prvý krát v novodobej histórii vytvoril samostatný slovenský štát, zjednocovať Slovákov v myšlienke k samostatnosti a nemal by byť rozdeľovníkom národa na tých, ktorí obdobe vojny chvália a tých, čo ho hania. Samostatnosť Slovenskej republiky ako takej vyplýva z práva národa na sebaurčenie a nie z histórie, či tu už nejaký štát bol alebo nebol.

Slováci sú národ, ktorý trpí svojou históriou a pritom dejiny Slovákov na to žiadny dôvod nedávajú. Nikdy sme neboli agresormi, ale vždy sme dokázali ochrániť to, čo bolo naše. Napriek tomu mnohí Slováci sa za svoje dejiny akoby hanbili. Prvá Slovenská republika bola nepopierateľne vyústením emancipačného vrcholu slovenského národa.

VOLEBNÝ PROGRAM SNS V ROKU 1992

Volebný program SNS pre predčasné voľby do zákonodarných inštitúcií v roku 1992 sa niesol v duchu hesiel: Slobodný občan, Samosprávna obec a Suverénny štát. Podľa programu SNS slobodným občanom bude iba vtedy, ak štát bude pre občana a nie občan pre štát. Obec mala byť stupňom medzi občanom a štátom a každá mala mať možnosti rozhodovať o svojom vývoji. V oblasti štátoprávného usporiadania bolo stanovisko a zámery SNS jednoznačné. Bolo ním vyhlásenie štátnej samostatnosti Slovenskej republiky a zapojenie sa do európskej spolupráce pod vlastným menom. Slovenská štátnosť sa mala dobudovať prijatím Ústavy Slovenskej republiky a zabezpečením medzinárodných garancií samostatnej Slovenskej republiky. Zvýšenie bezpečnosti občanov Slovenska mala zabezpečiť samostatná slovenská armáda a zdokonalená činnosť policie. Program poukazyval aj na potrebu oddelenia politickej moci od hospodárskej a odbúrание prebytočnej federálnej byrokracie. Politická suverenita sa mala zabezpečiť vyhlásením zvrchovanosti Slovenskej republiky a následným prijatím Ústavy Slovenskej republiky ako suverénneho štátu s plnou medzinárodnoprávnou subjektivitou. Ďalším krokom, na ktorom sa v SNS zaväzovali, malo byť vypísanie referenda o štátnej samostatnosti a v Ústave uzákonený slovenský jazyk ako jazyk štátny a úradný. Okrem týchto bodov sa volebný program SNS venoval aj otázkam: Hospodárskej politiky pre Slovensko, Priemyslu, Poľnohospodárstvu, Doprave a spojov, Kultúre, Školstvu a výchove, Sociálnej pomoci, Zahraničnej politike, Cestovnému ruchu, Podpore podnikania, Športu a Ekológii.

MIROSLAV ŠUŇAL

(Pokračovanie v budúcom čísle)

SNS – najstaršia politická strana Slovákov

renita vo vzťahu k republikám nahradilo nič nehovoriacim pojmom rovnoprávnosť. V celej Európe prebiehali procesy dezintegrácie mnohonárodnostných federácií. Okrem Slovenska všetky ostatné národy deklarovali svoju suverenitu a vydali sa na cestu budovania vlastných národných štátov. Slovensko však pri hľadaní svojej štátoprávnej budúcnosti nemohlo ignorovať prebiehajúce procesy vo svojom geopolitickom priestore. Aby vôbec niekto mohol uvažovať o tom, či Slovensko uzná alebo neuzná, museli sa občania Slovenska najskôr sami o toto uznanie uchádzať.

Federálne zhromaždenie po zamietnutí prezidentových návrhov na ratifikáciu Ústavy Č-SFR ako aj návrhu zákona o referende dalo zreteľne na vedomie, že konglomerát zvaný Česko – Slovenská federácia sa rozpadá. „Česká pravica rovnako ako podobne väčšina slovenských národných stredových a ľavicových strán už dávajú federácii posledné zbohomy a začínajú zbrosť do volieb, aby presadili prijatie svojho ekonomického a politického modelu. Náporom na toleranciu a trpezlivosť občanov Slovenska je aj akési zotrvačné pseudofungovanie SNR, ktorá rovnako ako Federálne zhromaždenie vyvíja horúčkovitú činnosť, aby zamaskovala svoju vlastnú nefunkčnosť.“

ČESKÁ SEBAREFLEXIA

Slovenská národná idea vo svojom základnom smerovaní nebola ideou separácie. Ako idea súžitia rovného z rovným sa pohybovala v rámci modelu, ktorý zodpovedal pôvodnej pomlčkovej verzii názvu štátu. Česko – Slovensko predstavovalo model, ktorý sa v žiadnom prípade nepriecil pôvodnej intencii. Nebola to idea nacionalistická, ale idea demokratického spoločného štátu. Sebareflexia českej politiky nemohla obchádzať tradičnú polovičatosť vo svojich pokusoch revidovať svoj paternalistický postoj k Slovensku a Slovákom. Iba symbiózou českého nacionalizmu a pražského centralizmu si možno vysvetliť vzorce chovania, o ktorých vedeli svoje nie len Slováci, ale aj Moravia. Eduard Beneš zďaleka nebol sám, kto sa držal Masarykovho dedičstva z jeho zjavne prekonanej a nacionalisticky zafarbenej stránky. Komunisti sa po neblahých skúsenostiach s centralizačnými praktikami pokúsili o čechoslovakizáciu. Na tomto dedičstve federalizovanej totality stroskotala aj povonembrová reprezentácia. Krok za

POSTOJE SNS PO DVOCH ROKOCH OD ZNOVOUOBNOVENIA

SNS ako strana, ktorá dodržala svoj volebný program oslávila začiatkom roka 1992 druhé výročie svojej obnovenej existencie. Predseda SNS Jozef Prokeš zhrnul klady a zápory tohto obdobia, pričom za najväčší úspech považoval to, že SNS posunula otázku samostatnej štátnosti Slovenska do oblasti reálneho politického života. Za neúspech označil najmä prijatie koalícieho jazykového zákona a to, že sa nepodarilo presadiť zvrchovanosť Slovenskej republiky.

Strana zaujala aj stanovisko k vyhláseniu Rákociho spoločnosti, ktorá otvorene spochybnila celý zmluvný systém medzi Česko – Slovenskom a Maďarskom. Prvým krokom k zlepšeniu Slovensko – Maďarských vzťahov malo byť ospravedlnenie sa maďarskej vlády za okupáciu južného Slovenska, vysídlenia 150 tisíc Slovákov a ukončenie politiky uplatňovanej voči slovenskej menšine v Maďarsku od roku 1918 až po súčasnosť. Pokiaľ maďarská vláda nezabezpečí aspoň také práva národnostným menšinám v Maďarsku aké majú menšiny na Slovensku, nemá morálne právo vyjadrovať sa k postaveniu maďarskej menšiny na Slovensku. Snahy maďarskej menšiny o autonómiu južného Slovenska boli označené za nereálne, pretože v oblasti kde žilo 570 tisíc Maďarov, žilo vyše 750 tisíc Slovákov. V tomto období sa rozpadlo a rozdelilo aj viacero politických zoskupení. To predstavovalo aj obavu vo vnútri SNS pred takýmto možným scenárom, ktorý sa však neaplnil. Napriek rozdielnym názorom, ktoré však patria k pluralitnému systému demokracie, išlo všetkým o spoločnú vec. Tou vecou bola samostatná Slovenská republika, ku ktorej sa SNS